

Katalog kapliczek i krzyży Warszawy

Prace redakcyjne, zdjęcia:

Monika Brodowska

Wolontariusze

Lidia Pawelec

Paweł Sowiński

Opracowanie graficzne i skład:

Łukasz Szczepaniak

Wydawca:

Fundacja Hereditas

ul. Marszałkowska 58 lok. 24

00-545 Warszawa

www.fundacja-hereditas.pl

Publikacja powstała w ramach projektu: „Krzyże i kapliczki Mazowska - wolontariat dla tradycji”, dofinansowanego ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu „Kultura – Interwencje 2019”

Zespół Fundacji Hereditas składa serdeczne podziękowania grupie wolontariuszy, zaangażowanych w proces inwentaryzacji obiektów małej architektury sakralnej Warszawy.

Copyright by Fundacja Hereditas, Warszawa 2019

Dofinansowano ze środków
Narodowego Centrum Kultury
w ramach programu
„Kultura – Interwencje 2019”

Fundacja
Hereditas

WSTĘP

Warszawa jest ogromnym, dynamicznie rozwijającym się miastem. Składa się z 18 dzielnic, które różnią się historią, tradycją, tempem życia oraz datą przyłączenia do historycznego centrum. Różnorodność stanowi o jej atrakcyjności. W jednej chwili z zatłoczonego śródmieścia możemy przejechać na jej obrzeża i spacerować po zielonych polach i łąkach.

W tym zróżnicowaniu istnieją jednak miejsca wspólne, otaczane opieką i troską. Może to być upamiętnienie bitwy, podziękowanie za ochronę przed epidemią czy wyraz lokalnej, codziennej religijności. Znajdujące się na terenie całej Warszawy, zarówno w podwórkach eleganckich kamienic, jak i pośród kwitnących pól, krzyże przydrożne, kapliczki i figurki świętych są jak strażnicy pamięci i kapsuły czasu – przechowują pamięć o losach ludzi i wydarzeniach z przeszłości. Nie zawsze je zauważamy, doceniamy i o nie dbamy. Niektóre niszczą w zapomnieniu, ale jest wiele, które nadal są czule pielęgnowane, odnawiane, ukwiecone. Widać, że są wciąż bliskie okolicznym mieszkańcom.

Wiele z nich powstało podczas II wojny światowej, gdy gromadzili się przy nich ludzie, prosząc i dziękując za opiekę, zdrowie i życie w trudnych czasach. Znajdziemy także sporo krzyży i kapliczek z XIX w. Umieszczano je na rozstajach dróg, w podwórkach, na fasadach kamienic. Różnią się kształtem, wielkością i wykonaniem, choć chyba najczęściej spotkamy figurki Matki Bożej i Serca Jezusa (czyli Chrystusa z gorejącym sercem).

Intencją tej publikacji nie była prezentacja wszystkich warszawskich kapliczek i krzyży. Kryterium wyboru było subiektywne, jednak zależało nam, by wskazać nie tylko obiekty zabytkowe, lecz także upamiętnienia ważnych dla nas wszystkich wydarzeń historycznych, a czasem po prostu piękne miejsca. Chcieliśmy bowiem zachęcić czytelników do wyruszenia na własne poszukiwania małej i wielkiej historii.

Istnieją publikacje katalogujące krzyże i kapliczki, jednak my chcieliśmy rozpocząć prace nad ich zinwentaryzowaniem w przestrzeni całej Warszawy. Na początku każdego rozdziału umieściliśmy historię danej dzielnicy, z konieczności przedstawioną w sposób uproszczony i niepełny. Krótkie opisy mają jedynie pomóc zorientować się w charakterze danego regionu, jego zabytkach i specyfice, które często odzwierciedlają intencję, z jaką stawiano kapliczki, figurki i krzyże.

Publikacja stanowi część projektu „Krzyże i kapliczki Mazowska – wolontariat dla tradycji”. Bardzo dziękujemy wszystkim osobom zaangażowanym w jego realizację i mamy nadzieję, że będzie zachętą do dalszych działań. Być może stanie się inspiracją dla tych, którzy lubią poczuć się jak odkrywcy we własnym mieście i wyczuleni są także na przejawy zwykłego, codziennego życia. Jeśli będziemy mieć szczęście, to spotkamy się przy kapliczkach i krzyżach z modlącymi się tam ludźmi. Coraz mniej takich miejsc, ale wciąż istnieją. Dlatego warto o nie zadbać.

Spis treści

Bemowo	7
Białoleka	13
Bielany	19
Mokotów	27
Ochota	35
Praga Południe	43
Praga Północ	53
Rembertów	63
Śródmieście	69
Targówek	81
Ursus	89
Ursynów	95
Wawer	103
Wesoła	111
Wilanów	117
Włochy	125
Wola	133
Żoliborz	143

Bemowo

Historia Bemowa sięga średniowiecza, kiedy wsie wchodzące w skład dzisiejszej dzielnicy były własnością znacznie szerszych rodów i stąd wzięły się późniejsze nazwy, na przykład Groty (ród Grotów) czy obecna ul. Szeligowska (Szeligowscy). Wszystkie majątki znacznie ucierpiały podczas potopu szwedzkiego i na rozwój tych terenów trzeba było poczekać do XIX w. Powstał wówczas folwark Jelonki, zakłady ogrodnicze Ulrichów i cegielnia oraz fabryka dachówek Bogumiła Schneidera.

Po odzyskaniu niepodległości na terenie dzisiejszego Radiowa powstała Transatlantycka Radiostacja Nadawcza (zniszczona w 1945 r.), a w 1932 r. rozpoczęto budowę osiedla Łączności, zwanego później Boernerowo, powstało także miasto ogród Jelonki i zaczęła kursować linia tramwajowa na Koło.

Lata 50. XX w. to czas zmian. Teren dzisiejszego Bemowa (nazwa upamiętnia gen. Józefa Bema) włączono do Warszawy w 1951 r. (początkowo jako część Woli), otwarto Wojskową Akademię Techniczną, a dla budowniczych Pałacu Kultury i Nauki powstało osiedle Przyjaźń. Od lat 70. XX w. budowano tu wielkie osiedla: Lazurów, Górczewska, Nowe Bemowo i Górcze.

W 1994 r. Bemowo zostało dzielnicą Warszawy. Zabudowa jest tutaj różnorodna, architektura z międzywojnia miesza się z wielkimi blokami i fortami z XIX w. (Babice, Bema, Blizne, Chrzanów). Szybko znikają pola i łąki, a powstają domy i duże ulice. Te zmiany można prześledzić choćby na przykładzie otoczenia kapliczki z Boernerowa, którą opisujemy.

1. Kapliczka

Adres:

ul. Dywizjonu 303 129

Czas powstania:

wrzesień 1916 r.

Materiał:

kamień, cegła, metal, szkło,
ceramika, tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka węgłowa składająca się z trzech części: podstawy z płytą inskrypcyjną, trójkątnego prześwitu z figurką Matki Boskiej oraz trójkątnego zwieńczenia krytego dachówką, z ozdobnym krzyżem. Na tablicy umieszczono napis: „Krzyż moją ucieczką / 300 dni Odp. Pius IX. – O Maryo ulituj się / nad niedostatkami / i nędzami naszemi / i racz im zaradzić. – Fundacja Małżonków / Jana i Marcyanny / Pyć / Wrzesień 1916 r.”. Obecnie kapliczka stoi w pobliżu trasy szybkiego ruchu S8, przy ciasnej, wewnętrznej, osiedlowej drodze, wcześniej znajdowała się pod drzewem pomiędzy domkami jednorodinnymi.

2. Krzyż

Adres:

ul. Powstańców Śląskich
róg ul. Sterniczej

Czas powstania:

1958 r.

Materiał:

cegła, metal, beton,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Krzyż osadzony na cokole, z niewielką niszą tuż przy ziemi oraz tabliczką informującą o prywatnej fundacji: „Jezu / zbaw duszę moją / fund. S.M.B. 1958 r.”. Ramiona krzyża zakończone ogranicznikami i motywem lezki. Na przecięciu krucyfiks pod dwuspadowym daszkiem okapowym zakończonym ozdobną krezą, powyżej niewielka tabliczka INRI (Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum). Otoczenie obsadzone kwiatami i krzewami, zadbane, dodatkowo udekorowane sztucznymi kwiatami. Obok tablica upamiętniająca księdza Jana Zięję, inicjatora powstania parafii Podwyższenia Krzyża Świętego na Jelonkach.

3. Kapliczka

Adres:

ul. Szczotkarska 17

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

metal, szkło,

tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Niewielkich rozmiarów oszkłona gablotka zwieńczona łukowym daszkiem z krzyżykiem, wstawiona we wnękę domu ponad oknami pierwszego piętra. Wewnątrz figurka Matki Bożej Niepokalanej, za szkłem widoczna także żarówka. Dom nieotynkowany, typowy dla starszej

4. Kapliczka

Adres:

ul. Wrocławska
róg ul. Andriollego

Czas powstania:

2002 r.

Materiał:

cegła, metal, szkło,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka wnękowa z trójstronnym prześwitem, zwieńczona kopertowym daszkiem z wywietrznikiem (?). Przez łukowo sklepione przezrocze widoczna figura św. Krzysztofa z Dzieciątkiem Jezus. Na cokole od strony frontowej tablica z napisem: „Święty Krzysztofie / patronie kierowców / czuwaj nad nami / w 20 rocznicę parafii / M.B. Królowej Aniołów / Anno Domini 2002”. Kapliczka na wydzielonym ogrodzeniu terenie, z niewielką wewnętrzną przestrzenią na zieleniec.

Białoleka

Białoleka jest obecnie drugą pod względem powierzchni dzielnicą Warszawy (73 km²). W średniowieczu była wsią szlachecką rodziny Gołyńskich, od XVII w. własnością biskupa chełmińskiego, a potem zakonu jezuitów. Nazwa pojawiła się już na początku XV w. jako Białalanka czy Biała Łąka i odnosiła się do mokradła czy podmokłej łąki.

Tereny te znacznie ucierpiały w czasie potopu szwedzkiego, a potem podczas walk powstania listopadowego w 1831 r. Od XIX w. wchodziły w skład gminy Bródno. Powstały wówczas osiedla i folwarki: Aleksandrów, Brzeziny, Annopol, Konstantynów, Marywil, Różopole i Ustronie. W 1938 r. w Białolece Dworskiej i Szlacheckiej mieszkało ok. 600 osób. W 1951 r. została przyłączona do Warszawy.

W 1962 r. w rejonie bocznic kolejowej odkryto cmentarzysko kultury grobów kloszowych (z ok. 550–300 r. p.n.e.). Archeologia i zabytki stanowią mocną, choć wciąż niedocenianą, stronę dzielnicy. Warto wybrać się tu, by zobaczyć kościół św. Jakuba, który jako jedyna gotycka świątynia w Warszawie przetrwał niemal w oryginalnym stanie, drewniane wille w typie świdermajer czy jeden z najstarszych drewnianych kościołów w Warszawie, czyli kościół św. Michała Archaniola.

Białoleka to także miejsce, gdzie wciąż można się przechadzać wśród pól i łąk, napotykając krzyże przydrożne czy takie kapliczki jak opisana przez nas, przy ul. Chudoby.

1. Figurka

Adres:

ul. Chudoby
róg ul. Suchocińskiej

Czas powstania:

1852 r.

Materiał:

kamień, metal

Opis obiektu:

Figurę Matki Boskiej z Dzieciątkiem ustawiono przy drodze jako wotum wdzięczności za ocalenie życia. Na cokole umieszczono cztery napisy: „Pocieszycielko / strapionych. / Módl się za nami”, „Pod Twoją obronę / uciekamy się”, „Na podziękowanie oddalenia cholery / r. 1852. / Wzniosła / Paulina Piasecka” oraz „Od wszelakich / złych przygód / wybaw nas Maryo”. Z 1944 r. pochodzą zdjęcia radzieckich dział ostrzeliwujących Warszawę, znajdujących się w pobliżu figurki. Zapewne z tego czasu pochodzi też luska, którą konserwatorzy wyjęli z figurki podczas obecnego remontu, realizowanego na zlecenie parafii pw. św. Michała Archaniola.

2. Kapliczka

Adres:

ul. Głębocka 119

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

kamień, drewno, metal,
szkło, tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczkę, w kształcie przeszklonej altanki krytej gontem z figurką Matki Boskiej, ustawiono przy zabytkowej świątyni. W 1534 r. z fundacji królowej Bony wybudowano w tym miejscu modrzewiowy kościółek. Na początku XVII w. Zygmunt III Waza przekazał te ziemie konwentowi warszawskich bernardynów, co spowodowało, że po kasacie zakonu kościół włączono w 1864 r. do parafii pw. Matki Bożej Loretańskiej na Pradze. Zniszczenia II wojny światowej wymusiły gruntowny remont, przy okazji którego przebudowano świątynię. W 1975 r. na terenie dawnego Grodziska utworzono parafię pw. św. Michała Archanioła.

3. Krzyż

Adres:

ul. Chudoby, przy rzece

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

metal, beton,

tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Prosty metalowy krzyż usytuowany w pobliżu mostu na rzece Długiej. Na skrzyżowaniu ramion niewielki krucyfiks z tabliczką INRI (Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum), nad którą znajduje się daszek okapowy dwuspadowy z ozdobną krezą. Takie krzyże ustawiano dawniej przy traktach i w pobliżu rzek. Niewątpliwie krzyż zastąpił starszy, drewniany. Obecny ustawiono na niewielkim wydzielonym terenie, zadbano o ogrodzenie na podmurówce i zasadzono krzewy. W najbliższej okolicy znajdują się jedynie łąki i pola, jednak sztuczne kwiaty przy podstawie trzonu krzyża świadczą o tym, że nie został zapomniany.

4. Krzyż

Adres:

ul. Berensona
róg ul. Kąty Grodziskie

Czas powstania:

1918 r.

Materiał:

metal, beton

Opis obiektu:

Krzyż osadzony na cokole obłożonym płytami chodnikowymi. Na froncie cokołu widoczne daty: na tabliczce „1918 r.” i poniżej bezpośrednio na cokole „1981 r.”. Data 1918 r. wskazuje na intencję fundatorów krzyża – upamiętnienie odzyskania przez Polskę niepodległości i nawiązanie do tego faktu w czasie stanu wojennego. Ramiona krzyża zakończone ażurowo motywem trefla. Między nimi umieszczony krucyfiks pod łukowym daszkiem okapowym zwieńczonym ozdobną krezą. Z narożników krzyża wychodzą cztery ostro zakończone promienie. Krzyż usytuowany na terenie wydzielonym prostym ogrodzeniem. Obecnie w pobliżu trwa remont nawierzchni drogowej.

Bielany

W średniowieczu na terenie dzisiejszych Bielán rosły lasy Puszczy Mazowieckiej. Kiedy pojawiło się tu osadnictwo (Pólków, Buraków, czyli dzisiejszy Marymont i Las Bielański, Słodowiec i Wawrzyszew), ważną rolę spełniała rzeka Rudawka zasilająca młyny wodne i stawy. Znaczny rozwój nastąpił dopiero w XVII w., gdy pojawił się tu zakon kamedulów z krakowskich Bielán. Wówczas powstała także posiadłość królowej Marii Kazimieri, stąd nazwa Marymont (fr. Góra Marii). Z czasem na znaczeniu zyskały Młociny, gdzie w XVIII w. powstał pałac dla Henryka Brühla, a rejon dzisiejszych Powązek stanowił teren ogrodu romantycznego Izabeli z Fleminarów Czartoryskiej.

Duże zniszczenia przyniosły działania wojenne, w XVII w. potop szwedzki, w XVIII w. powstanie kościuszkowskie. W XIX w. natomiast wybudowano Fort I („Bielany”) i Fort II („Wawrzyszew”), będące częścią umocnień Twierdzy Warszawa. Wielkie zmiany rozpoczęły się w 1916 r., gdy włączono w granice Warszawy Stare Bielany, Marymont i Słodowiec. Inwestycje nastąpiły jednak po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Powstała Akademia Wychowania Fizycznego i osiedla mieszkaniowe spółdzielni „Zdobycz Robotnicza”, pracowników zakładów „Pocisk” czy Polskich Kolei Państwowych „Związkowiec”.

W 1951 r. ponownie poszerzono granicę Warszawy, włączając do Bielán Wawrzyszew, Chomiczówkę, Radiowo, Wólkę Węglową, Placówkę, Młociny, i rozpoczęto budowę Huty Warszawa.

W 1994 r. Bielany zyskały status dzielnicy. I choć od tego czasu wiele się zmienia i rozbudowuje, to warto pospacerować uliczkami, które wciąż oświetlają latarnie gazowe, jak na ul. Płatniczej, przy której znajdują się aż dwie kapliczki, które opisaliśmy.

1. Kapliczka

Adres:

ul. Arkuszowa
róg ul. Księżycowej

Czas powstania:

1937 r.

Materiał:

cegła, metal, szkło,
drewno, tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka dwukondygnacyjna, czyli z wnęką na każdej kondygnacji, zwieńczona kopertowym daszkiem. Pierwotnie znajdowała się w pobliżu figurki św. Jana Nepomucena stojącej na granicy ówczesnej wsi. Obecnie figurkę świętego umieszczono w dolnej, nieco obszerniejszej wnęce, natomiast w górnej – figurkę Marki Bożej Różańcowej. Obie wnęki zaznaczono profilowaną ceglana arkadą, jednak tylko nad górną widoczny pozostał zagięty pręt – wysięgnik na lampkę. Front kapliczki doskonale widać z ulicy, jednak stoi ona na terenie prywatnym. Na placu z lewej strony umieszczono szpecącą ją banner reklamowy.

2. Kapliczka

Adres:

ul. Arkuszowa róg ul. Opalin

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

cegła, ceramika, metal,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka składa się z wysokiego cokołu z pustymi niszami z każdej strony i altanki z pełnym dwukierunkowym prześwitem. Zwieńczona jest kopertowym daszkiem. W środku łukowego przeźrocza znajduje się figura Matki Bożej z gorzącym sercem, czyli przedstawienie zwane Serce Maryi (Niepokalane Serce Najświętszej Maryi Panny), które symbolizowało matczyną miłość Maryi do każdego człowieka. Kapliczkę usytuowano w miejscu, w którym stał krzyż upamiętniający polskich żołnierzy poległych we wrześniu 1939 r.

3. Kapliczka

Adres:

ul. Wólczyńska,
obok posesji 17A

Czas powstania:

1857 r.

Materiał:

cegła, metal, szkło,
drewno, stiuk

Opis obiektu:

Okazała kapliczka w formie domku powstała jako wotum dziękczynne za ocalenie życia w czasie epidemii cholery. Powstała z inicjatywy okolicznych mieszkańców i proboszcza tutejszej parafii. Nad drzwiami znajdują się ornamenty architektoniczne oraz tablica w trójkątym szczycie z napisem: „Od / głodu ognia i wojny / wybaw nas Panie”. We wnętrzu na ołtarzyku ustawiono figurkę Chrystusa Frasobliwego na cokole z datą: „R 1857.”. Kapliczkę osłania dwuspadowy dach kryty dachówką i zwieńczony niewielkim krzyżem. W bocznych ścianach widoczne są okienka o profilowanym obramieniu, również zwieńczonym krzyżem.

4. Kapliczka

Adres:

ul. Żeromskiego
róg ul. Platniczej

Czas powstania:

lata 20. XX w.

Materiał:

cegła, ceramika, metal,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka ma formę cokołu z pustymi blendami z każdej strony oraz altanki z pełnym dwukierunkowym prześwitem i zwieńczona jest kopertowym daszkiem z krzyżem. Na cokole od frontu znajduje się tablica z napisem: „Najśladsze / Serce Jezusa / Ufamy Tobie”. W środku przeźrocza usytuowano figurę Jezusa z gorejącym sercem. Przedstawienie to jest analogiczne do figury Serca Maryi – Najświętsze Serce Pana Jezusa jest symbolem bożej miłości do człowieka. Kapliczka powstała ze składek okolicznych mieszkańców, prawdopodobnie według projektu Zygmunta Dzierzawskiego, architekta projektującego pobliskie osiedle.

5. Kapliczka

Adres:

ul. Wólczyńska róg ul. Aspekt

Czas powstania:

1852 r.

Materiał:

kamień, drewno, cegła,
ceramika, metal

Opis obiektu:

Kapliczka wnekowa murowana, o smukłych proporcjach, podkreślonych przez stylizowane na podpory ganków filary okalające przeszkloną gablotkę z figurką Matki Bożej stojącej na półksiężycu. Całość zwieńczona dwuspadowym daszkiem z niewielkim krzyżem. Powyżej niszy napis: „Ave Maryja”, poniżej tablica z inskrypcją: „Podziękowanie / Bogu / że nas przy życiu / zachował w srod / grassującej cho- / lery w miesiącu / sierpniu / 1852.”. Obecnie kapliczka stoi przy ruchliwej ulicy, w pobliżu dużego centrum handlowego, oddzielona niskim ogrodzeniem, przy którym rosną kwiaty.

6. Figurka

Adres:

ul. Płatnicza 51

Czas powstania:

lata 30. XX w.

Materiał:

cegła, metal, ceramika

Opis obiektu:

Figurkę Matki Bożej Niepokalanej depczącej głowę węża ustawiono na postumencie w narożniku pomiędzy dwiema prywatnymi posesjami, na wydzielonym prętowym ogrodzeniem terenie. W latach 1927–1928 Spółdzielnia Mieszkaniowo-Budowlana Pracowników Zakładów Amunicyjnych „Pocisk” wybudowała przy ul. Płatniczej osiem dworców bliźniaków, z czego największą wartość architektoniczną posiadają te, które mają kolumnowe ganki (czyli numery 51/53). Trójkątny ogródek przy posesji 51, dostępny przez furtkę od ulicy, jest miejscem ustawiania zniczy i składania kwiatów. Figurka jest zadbana, odmalowana i otoczona roślinnością.

Mokotów

Ukształtowanie terenu sprawiło, że teren dzisiejszego Mokotowa od średniowiecza stanowił atrakcyjny teren do osadnictwa – dolina rzeki Wisły, jeziora, uprawne łąki. Historia Mokotowa związana jest jednak ze znacznie większym obszarem – średniowiecznym grodem w Jazdowie, wsią Milonowo (obecnym Wilanowem), terenem obecnego Ursynowa, a także dwiema współczesnymi dzielnicami – Ochotą i Włochami.

Tereny wzdłuż rzeki Sadurki (dawna nazwa Potoku Służewieckiego), czyli między obecnym dworcem Warszawa Zachodnia a Włochami, stanowiły posiadłości kościelne. W 1238 r. powstała tu parafia Służewo (od XVI w. Służew), a wieś zlokalizowana była поблизу obecnego kościoła św. Katarzyny. Natomiast Mokotowo, osada w pobliżu drogi biegnącej do Czerska, pojawia się w dokumentach w XIV w. Były to tereny ogólnie okolic pl. Unii Lubelskiej w stronę Królikarni.

Dzieje Mokotowa związane są także z majątkiem Stanisława Herakliusza Lubomirskiego, który w XVII w. na Czerniakowie ufundował klasztor bernardyński, z zachowanym do dziś pięknym kościołem. W XVIII w. na skarpie wiślanej powstawały majątki i rezydencje magnackie, m.in. pałacyk Izabeli z Czartoryskich Lubomirskiej (obecny pałacyk Szustra) czy Królikarnia według projektu Dominika Merliniego.

Mokotów włączono w granice Warszawy w 1916 r. Z czasem powstały tam uczelnie (SGH, SGGW), wille, parki, a z inicjatywy Stefana Starzyńskiego zmodernizowano ul. Puławską.

W czasie II wojny światowej Mokotów stanowił dzielnicę niemiecką. Podczas powstania warszawskiego toczyły się tu zacięte walki. Przypomina o tym napisany 20 sierpnia 1944 r. „Marsz Mokotowa”, który dziś stanowi swoisty hymn dzielnicy i odgrywany jest o godz. 17 z wieży zegarowej „Domku Gotyckiego” przy ul. Puławskiej.

Warto pospacerować po różnych częściach Mokotowa. Jedną z opisanych przez nas kapliczek stała w XIX w. w centrum wsi Służewiec.

1. Figurka

Adres:

Dolina Służewiecka
róg ul. Nowoursynowskiej

Czas powstania:

1864 r.

Materiał:

cegła, żeliwo, metal,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Według tradycji święty Jan Nepomucen chroni m.in. pola przed powodzią, jest patronem mostów, a także dobrej sławy. I o tym informuje inskrypcja na cokole: „Kopia figury św. Jana Nepomucena znad Potoku Służewskiego w Warszawie / Rzeźba patrona dobrej sławy / ufundowana w 1863 r. / przez ministra Jakóba Piotrowskiego / Upamiętnia współpracę Służewa / z Rządem Narodowym Romualda Traugutta / w czasie powstania Styczniowego [...]”. Kamienny oryginał figury przeniesiono w 2004 r. na teren pobliskiego klasztoru oo. Dominikanów. Na bazie od frontu znajduje się napis: „Piotrowski Jakób Służewianom na pamiątkę 1864 r.”.

2. Figurka

Adres:

ul. Puławska róg ul. Bielawskiej

Czas powstania:

1849 r.

Materiał:

kamień, cegła, metal, szkło

Opis obiektu:

Figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem w przeszklonej gablotce ustawionej na cokole osadzonym na profilowanej bazie. Kamienna rzeźba z tyłu ma sygnaturę: „Maliński / 1849”, figurę wykonał zatem prawdopodobnie znany w XIX w. rzeźbiarz, autor m.in. fryzu frontonu Teatru Wielkiego. Z przodu, na podstawie grupy rzeźbiarskiej widnieje napis: „Protegez Nous”, natomiast na cokole od frontu data: „LE XI MAI MDCCCXLIX”. Całość znaczy: „Chroń nas” oraz „11 maja 1849”. Figurka stoi na trawniku przed blokiem, na wydzielonym niskim ogrodzeniem terenie, z tyłu cokołu widać skrzynkę elektryczną.

3. Kapliczka

Adres:

ul. Bokszerska, pośrodku osiedla

Czas powstania:

26 czerwca 1875 r.

Materiał:

cegła, metal, szkło,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka słupowa z ustawioną na czworokątnej bazie masywną kolumną, które posiada niewielkie, przeszklone otwory wężkowe z czterech stron, zarówno poniżej, jak i powyżej profilowanego gzymsu w miejscu głowicy. Kapliczka, lekko przechylona w prawą stronę, stoi pod starym drzewem i zwieńczona jest spiczastym daszkiem z małym krzyżem. Pod opaską gzymsową znajduje się data: „26 VI A. D. 1875”. W niszach umieszczono figurki Matki Bożej i obrazki wotywyne. W XIX w. kapliczka stała w centrum wsi Służewiec.

4. Figurka

Adres:

ul. Czerniakowska 2/4

Czas powstania:

1956 r.

Materiał:

cegła, kamień, beton

Opis obiektu:

Figurka Matki Boskiej (Serce Maryi) ustawiona na cokole z inskrypcją: „W Sercu Maryi / nadzieje pokładający / parafianie / 1656 1956”. Figurka stoi na terenie dawnego cmentarza, okalającego kościół pw. św. Antoniego z Padwy projektowany przez słynnego architekta Tylmana z Gameren dla Stanisława Herakliusza Lubomirskiego w XVII w. Przed kościołem początkowo usytuowana była neogotycka kapliczka, powstała prawdopodobnie wraz z bramą w tym samym stylu. Widać ją na fotografiach Konrada Brandla wykonanych pod koniec XIX w. Obecna figurka stoi na jej miejscu.

5. Krzyż

Adres:

Powsińska 13

Czas powstania:

1993 r.

Materiał:

stal, metal, beton

Opis obiektu:

Krzyż stoi na terenie Fortu IX „Czerniaków”, który powstał w II poł. XIX w. jako jeden z fortów pierścienia okalającego Twierdzę Warszawa. We wrześniu 1939 r. był miejscem obrony Warszawy przez polskich żołnierzy. Wówczas walczył tu m.in. olimpijczyk, biegacz Janusz Kusociński. W latach 90. XX w. na terenie fortu powstały dwa oddziały Muzeum Wojska Polskiego: Muzeum Polskiej Techniki Wojskowej oraz Muzeum Katyńskie (obecnie na terenie Cytadeli Warszawskiej). Właśnie wtedy ustawiono krzyż wykonany z lufy działa niemieckiego, osadzony w betonowej podstawie, z krucyfiksem na skrzyżowaniu ramion.

6. Figurka

Adres:

Morszyńska 7

Czas powstania:

lata 20. XX w.

Materiał:

cegła, kamień, metal

Opis obiektu:

Figurka Matki Bożej Niepokalanej usytuowana na podstawie w kształcie gwiazdy na prostym cokole osadzonym na kamiennym kopcu z otoczków, które jednocześnie wyznaczają strefę schodków i zieleńca. Figurka ustawiona na tyłach domu, który powstał na esplanadzie carskiego fortu w ramach osiedla Spółdzielni Oficerskiej „Sadyba” założonej w 1923 r. w większości przez współpracowników Józefa Piłsudskiego z czasów walki w Legionach. Osiedle składało się z willi i domów wielorodzinnych oficerów Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Budynek przy ul. Morszyńskiej 7 zaprojektował Aleksander Więckowski.

Ochota

Nazwa dzielnicy pochodzi od karczmy Ochota, która stała w XIX w. w okolicy ul. Grójeckiej i Kaliskiej, jednak źródła wzmiankują o tym terenie już w XIII w. Początkowo Ochota była częścią wsi Wielka Wola, ale przebiegające tędy trakty komunikacyjne przyczyniły się do powstania: Drogi Królewskiej (obecnie m.in. ul. Nowowiejska), Szosy Krakowskiej (obecnie ul. Grójecka), Nowej Drogi Jerozolimskiej (obecnie Al. Jerozolimskie). Rozwój w XIX w. związany był także z budową Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej (1848), Stacji Filtrów (1886) i Szpitala Dzieciątka Jezus (1901).

W 1916 r. włączono Ochotę w granice Warszawy. W dwudziestolecu międzywojennym przeszła proces dynamicznych przemian. Zaczęły powstawać osiedla mieszkaniowe, m.in. w okolicy pl. Narutowicza, ul. Grójeckiej, ul. Filtrowej czy ul. Opaczewskiej. Zaczęła także kursować Elektryczna Kolejka Dojazdowa (od 1951 r. WKD), a w 1932 r. z inicjatywy Marii Skłodowskiej-Curie powstał Instytut Radowy przy ul. Wawelskiej.

Ochota była także tragicznie doświadczona przez działania wojenne, prowadzone zarówno w XIX w. – na jej terenie znajduje się legendarna reduta nr 54 („Reduta Ordona”), upamiętniona w słynnym wierszu Adama Mickiewicza – jak i w XX w. Podczas kampanii wrześniowej 1939 r. zatrzymywała napór wroga na Warszawę, co upamiętnia pomnik Barykada Września przy ul. Grójeckiej. Na Ochocie mieściła się kwatera Antoniego Chruściela „Monte-ra”, który 31 lipca 1944 r. podpisał rozkaz rozpoczęcia powstania warszawskiego.

Po 1945 r. na Ochocie zaczęły powstawać nowe osiedla mieszkaniowe, jednak spory jej obszar zachował zabytkowy charakter. Jej historię można poznać, odwiedzając podwórka, klatki schodowe i ulice, przy których ustawiano figurki i kapliczki. O niektórych z nich wspominamy w naszej publikacji.

1. Kapliczka

Adres:

ul. Górnickiego 3

Czas powstania:

1943 r.

Materiał:

ceramika, tynk, cegła, metal

Opis obiektu:

Kapliczka naścienna (bocznej elewacji) na poziomie parteru budynku. Składa się z ceglanego wspornika, pod którego łukową formą umieszczono monogram maryjny. Powyżej, na specjalnie wydzielonej przestrzeni znajduje się wizerunek Matki Boskiej Częstochowskiej w otoczeniu ręcznie wydrapanych na tynku gwiazdek oraz napis: „Pod Twoją obronę / uciekamy się święta / Boża Rodzicielko / – / od wszelakich złych / przygód racz nas / zawsze wybawiać / 1943”. Całość zwieńczona jest daszkiem okapowym (uszkodzonym, wspartym na prętowych wolutach) z ozdobnie osadzonym krzyżykiem.

2. Figurka

Adres:

ul. Filtrowa 68

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

tworzywo sztuczne, metal

Opis obiektu:

Figura Serce Jezusa (postać Chrystusa z gorejącym sercem) usytuowana w przejeździe bramnym, w sąsiedztwie skrzynek na listy, pod masywnymi kolumnami. Figura ustawiona na wydatnym wolutowym wsporniku, wydzielona prętową barierką z miejscem na skrzynki kwiatowe, z symetrycznie umieszczonymi kinkietami po bokach. Budynek powstał w 1926 r. dla pracowników Pocztovej Kasy Oszczędności. To tu, wieczorem 31 lipca 1944 r., w konspiracyjnej kwaterze dowódcy Okręgu Warszawskiego Armii Krajowej Antoni Chruściel „Monter” podpisał rozkaz rozpoczęcia powstania warszawskiego.

3. Figurka

Adres:

ul. Słupecka 8

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Figurka Matki Bożej Niepokalanej ustawiona na pulpicie przy masywnym klinkierowym filarze, podtrzymującym sklepienie klatki schodowej przy głównym wejściu. Skromne otoczenie figurki (dwie doniczki z kwiatami) wiąże się zapewne z brakiem miejsca. Usytuowanie w takim miejscu jest jednak bardzo rzadko spotykane. Modernistyczny budynek powstał w 1936 r. jako kamienica Banku Gospodarstwa Krajowego.

4. Figurka

Adres:

ul. Słupecka 4

Czas powstania:

1943 r.

Materiał:

metal, cegła, kamień

Opis obiektu:

Figurka Matki Bożej usytuowana na cokole w otoczeniu kwiatów i zieleni wewnętrznego podwórka. Jest to wotum dziękczynne za ocalenie życia podczas II wojny światowej, gdy jedna z bomb spadała w tym miejscu między domy. Na frontowej stronie cokołu tablica z napisem: „U stóp Twoich / Matko Boża / składamy modlitwy / za ocalenie / wszystkich mieszkańców / naszego domu / w czasie bombardowania / w nocy z 12 na 13 V / 1943 roku”. Budynek powstał w latach 30. XX w. według projektu Jana Stefanowicza dla Spółdzielni Pracowników Państwowego Monopolu Spirytusowego.

5. Kapliczka

Adres:

ul. Zimorowica 4

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

drewno, metal, szkło, kamień,
 tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka naścienna, skrzynkowa, usytuowana pod dwuspadowym daszkiem okapowym zwieńczonym w szczycie niewielkim krzyżem z monogramem IHS wpisanym w gorię promienistą. Skrzynka z obrazem Matki Bożej z Dzieciątkiem za szybą ustawiona na wąskim wsporniku i półeczce przymocowanej do budynku. Poniżej koszyk na kwiatnik i widoczna instalacja elektryczna służąca do oświetlenia kapliczki. Dojście do elewacji obsadzone kwiatami w betonowych donicach. W kamienicy w latach 1948–78 mieszkał Jan Parandowski, pisarz, znawca antyku i autor „Mitologii”.

Praga Południe

Przez lata teren prawobrzeżnej Warszawy był mało popularny. Tymczasem to tu wybierano królów i odbywały się huczne zabawy za króla Sasa, to tu jest jeden z ładniejszych parków Warszawy i wreszcie to tu w XX w. powstało jedno z piękniejszych modernistycznych osiedli w stolicy.

Pierwsze ślady osadnictwa na tym terenie sięgają średniowiecza, były to wsie Kamion (obecnie Kamionek), Grochów, Gocław czy Kawęczyn. W obrębie współczesnej dzielnicy znajdują się zatem tereny przyłączone do Warszawy w XVIII, XIX i XX w.

Na Kamionkowskich Błoniach Elekcyjnych wybrano królem Henryka Walezego (1573) i Augusta III (1733). W 1656 r. trwały tu walki ze Szwedami, a udając się na granicę obecnej dzielnicy z Rembertowem, trafimy na krzyż upamiętniający ofiary bitwy o Olszynkę Grochowską w 1831 r.

Początek XX w. to pomyślny czas dla Pragi, założono park Skaryszewski, zbudowano most Poniatowskiego, który połączył ją z lewym brzegiem Wisły, zaczęły powstawać modernistyczne wille na Saskiej Kępie, które dziś wpisane są do wojewódzkiego rejestru zabytków. W wielu z nich zlokalizowane są obecnie ambasady i placówki dyplomatyczne obcych państw.

Przez lata teren Pragi określano jako podmiejski, stanowił zaplecze rolniczo-przemysłowe dla lewobrzeżnej Warszawy. Obecnie jego historia i zachowana architektura stanowią o niepowtarzalnym klimacie tego miejsca, budzą zainteresowanie, są atrakcją turystyczną. Jednym z modniejszych adresów w Warszawie jest ul. Francuska, z jednej strony kameralna, z drugiej – wielkomiejska, z kawiarniowymi ogródkami.

Kwintesencją historii Pragi może być kapliczka z parku Skaryszewskiego, którą opisujemy – przykład połączenia tradycji z nowoczesnością. Ustawiona w zabytkowym parku, świadek historii jako skrzynka kontaktowa podczas okupacji dla łączniczek Armii Krajowej.

1. Kapliczka

Adres:

park Skaryszewski
w pobliżu al. Waszyngtona

Czas powstania:

1937 r.

Materiał:

beton

Opis obiektu:

W projekcie kapliczki autorstwa Janusza Alchimowicza wyraźnie widać inspiracje kształtem kapliczek ludowych, ale także nowoczesną formę. To oryginalne połączenie sprawiło, że Instytut Propagandy Sztuki nagrodził ją w konkursie oraz wysłał na wystawę „Sztuka i Technika” do Paryża w 1937 r., gdzie również ją doceniono. Po powrocie do Polski ustawiono ją w parku Skaryszewskim, jednym z piękniejszych parków w stolicy – założonym w 1906 r. i projektowanym przez Franciszka Szaniora w stylu angielskim. Podczas II wojny światowej kapliczka była skrytką na meldunki polskiego ruchu oporu.

2. Krzyż

Adres:

ul. Szeroka róg ul. Traczy

Czas powstania:

1916 r.

Materiał:

kamień, cegła, metal, beton

Opis obiektu:

Krzyż z krucyfiksem i gwiazdą o 12 promieniach, zwieńczony dwuspadowym daszkiem okapowym, ustawiono w miejscu mogiły uczestników bitwy o Olszynkę Grochowską, która odbyła się 25 lutego 1831 r. Pierwszy krzyż, projektu Stefana Szyllera, pojawił się w tym miejscu w 1916 r. W 1936 r. uporządkowano teren i szczątki poległych złożono w krypcie przy krzyżu. Nad nią umieszczono tablicę ze słowami nawiązującymi do epitafium bohaterów bitwy pod Termopilami: „Przechodniu powiedz współbraciom / Że walczyliśmy mężnie i umierali bez trwogi / Ale z troską w sercu o losy Polski / Losy przyszłych pokoleń – o Wasze losy”.

3. Kapliczka

Adres:

ul. Międzyborska
róg al. Stanów Zjednoczonych

Czas powstania:

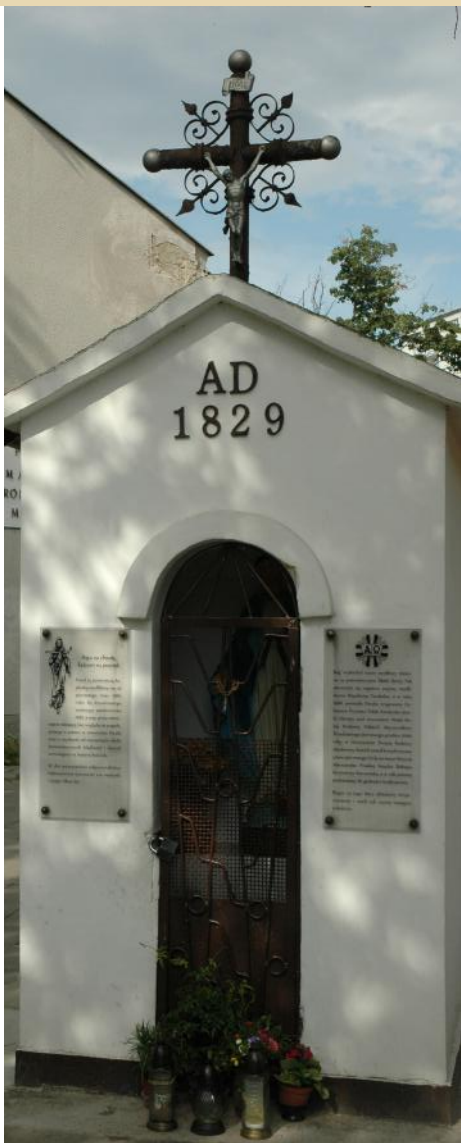
1829 r.

Materiał:

kamień, cegła, metal, beton,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka w formie domku, murowana, z wejściem zamkniętym kratą, zwieńczona dwuspadowym dachem i ozdobnym krzyżem z pasyjką. W naczółku widoczna data: „AD 1829”. We wnętrzu kapliczki ołtarzyk z figurą Matki Bożej Niepokalanej. Na korpusie kapliczki dwie tablice wyjaśniające historię tego miejsca: „Przed tą powstańczą kapliczką modliliśmy się od pierwszego maja 1986 roku do dwudziestego siódmego października 1987, a więc przez osiemnaście miesięcy, bez względu na pogodę, prosząc o pomoc w utworzeniu Parafii oraz o uzyskanie od ówczesnych władz komunistycznych lokalizacji i decyzji zezwalającej na budowę kościoła”.

4. Kapliczka

Adres:

al. Zieleniecka 6/8

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

drewno, metal,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka naścienna z figurką św. Teresy od Dzieciątka Jezus, umieszczona w drewnianej skrzynce pozbawionej od frontu szyby czy drzwiczek, za to dość kolorowej. Szafkę ozdabiają perłkowe bordiury, choć widać na nich ubytki, podobnie jak w zwieńczeniu skrzynki. Kapliczka znajduje się na terenie parku Skaryszewskiego powstałego na początku XX w., założonego i zaplanowanego przez ogrodnika Franciszka Szaniora. Budynek, na którym zawieszono skrzynkę z figurką, należy do mieszczącego się tam hotelu, który z kolei zlokalizowany jest w dawnym domku ogrodnika.

5. Kapliczka

Adres:

ul. Podskarbińska,
w pobliżu ul. Kobielskiej

Czas powstania:

lata 90. XX w.

Materiał:

drewno, metal, szkło,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka nadrzewna, choć funkcjonujące od lat określenie „święte drzewo” lepiej oddaje jej charakter. Drzewo rośnie na trawniku między ulicą a blokiem i od lat okoliczni mieszkańcy zawieszają na jego pniu obrazki, różańce i pamiątki wotywne. Dlatego nie sposób określić mianem kapliczki tylko jednego z zawieszonych tam obiektów. Pod drzewem znajduje się zaadbana i uporządkowana przestrzeń z miejscem na znicze i sztuczne kwiaty.

6. Figurka

Adres:

ul. Grochowska 263

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

kamień

Opis obiektu:

Figura św. Ekspedyta umieszczona na froncie kamienicy, nad przejazdem bramnym, nieco z lewej strony. Święty przedstawiony jest w antycznym stroju, a figura wyeksponowana na tle arkady wystającej nieznacznie przed lico ściany, ustawiona na wsporniku z ozdobnym motywem liści akantu, pod którym znajduje się napis: „Św. Expedit”. Umieszczona poniżej tablica informuje, że święty był rzymskim męczennikiem, patronem żeglarzy, handlowców, spraw pilnych, studentów i egzaminatorów. Sprzeciwił się rozkazowi niszczenia kościołów i ksiąg wydanemu przez cesarza Dioklecjana i za to poniósł męczeńską śmierć w 303 r.

7. Krzyż

Adres:

ul. Grochowska 365

Czas powstania:

początek lat 80. XX w.

Materiał:

kamień

Opis obiektu:

Krzyż stanowi część upamiętnienia ofiar zbrodni katyńskiej. Wykonali go Adam Myjak i Janusz Pastwa. Znajduje się po lewej stronie od głównego wejścia na teren kościelny. Pod masywnym, granitowym krzyżem umieszczono płytę z napisem: „Żołnierzom polskim spoczywającym w ziemi katyńskiej”. Pierwotnie miał stanąć w Dolince Katyńskiej na cmentarzu wojskowym na Powązkach, jednak władze komunistyczne żądały umieszczenia na nim fałszywej daty dokonania zbrodni, więc przez lata stał w magazynie. W 1995 r. ustawiono go przy kościele Matki Boskiej Zwycięskiej, zbudowanym w 1931 r. jako wotum za zwycięstwo w Bitwie Warszawskiej 1920 roku.

8. Kapliczka

Adres:

ul. Rybna 4

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

metal, szkło,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka skrzynkowa, usytuowana pośrodku podwórkowego zieleńca, na terenie wydzielonym dodatkowo niskim płotkiem. Metalowa konstrukcja podtrzymuje przeszkloną z czterech stron skrzynkę z figurką Matki Bożej Niepokalanej oświetloną drobnymi lampkami. Gablotka zwieńczona jest daszkiem kopertowym, z którego wyprowadzono kabel elektryczny. Na stelażu konstrukcji zamontowano skrzynki na kwiaty. Przed kapliczką znajduje się niski stoliczek – kolejna podstawka na rośliny.

Praga Północ

Początkowo Praga była osadą naprzeciw Starego Miasta. Zyskała na znaczeniu, gdy z inicjatywy króla Zygmunta Augusta pod koniec XVI w. powstała pierwsza stała przeprawa przez Wisłę. W 1648 r. król Władysław IV Waza nadał Pradze prawa miejskie. Z tego czasu pochodzi także jeden z cenniejszych praskich zabytków – kaplica loretańska.

W XVIII w. Praga składała się z trzech jurydyk: Gołędzinowa, Pragi, Skaryszewa-Kamiona, a w 1791 r. została przyłączono do Warszawy. Dawne centrum z ratuszem znajdowało się na terenie dzisiejszego parku Praskiego i ogrodu zoologicznego. Jego pozostałością jest teraz nazwa ulicy (Ratuszowa).

Rozwój Pragi wiąże się z rozwojem handlu i przemysłu w XIX w. Powstały wtedy dworce kolejowe obsługujące połączenia do Petersburga i Terespoła, mniejsze fabryczki i wielkie zakłady przemysłowe, a Julian Różycki założył słynny bazar przy ul. Targowej. Na koloryt i historię Pragi wpływa także jej wielokulturowość. Przez wieki obok siebie mieszkali tu Polacy, Żydzi i Rosjanie, których ślady bytności możemy odnaleźć, zwiedzając praską katedrę, miejsce po synagodze czy cerkiew przy pl. Wileńskim.

Pragi nie ominęły także tragiczne chwile. To rzeź ludności podczas natarcia wojsk rosyjskich w 1794 r., jak również historia powojenna, gdy ulokowały się tu władze komunistyczne, powstały areszty i katownie NKWD i Urzędu Bezpieczeństwa.

To, że Praga nie została zniszczona w czasie II wojny światowej w takim stopniu jak lewobrzeżna Warszawa, spowodowało, że zachowała architekturę, dawny klimat i miejsca, które nie zmieniły się od lat. Dlatego jest jak kapsuła czasu. Wystarczy wejść na jedno z opisanych przez nas podwórek przy ul. Targowej czy Brzeskiej, by przenieść się do innej epoki.

1. Figurka

Adres:

ul. Targowa 61

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

cegła, beton,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Figura Serce Jezusa (Chrystus z gorejącym sercem) ustawiona na masywnym cokole o nieregularnym kształcie, pośrodku podwórkowego zieleńca, na wydzielonym ogrodzeniem terenie. Przed figurką widoczna lampka elektryczna oraz znicz, przed cokolem ustawiona skrzynka z kwiatami. Figura stoi na osi podwórka, doskonale widać ją przez bramę z ulicy, prowadzi do niej wytyczona przez zieleńiec droga.

2. Krzyż

Adres:

ul. Jagiellońska,
w pobliżu al. Solidarności

Czas powstania:

lata 20. XX w.

Materiał:

kamień, metal

Opis obiektu:

Krzyż upamiętniający ofiary tzw. rzezi Pragi, czyli krwawego zdobycia Pragi przez wojska rosyjskie w 1794 r. Drewniane krzyże ustawiano w tym miejscu kilkakrotnie, by po odzyskaniu niepodległości postawić obecny. Krzyż osadzono na cylindrycznym cokole w formie kamiennego kopca, a do jego trzonu i ramion przymocowano gięte ozdoby oraz pasyjkę, pod którą znajduje się tablica z napisem: „Zginęli / bo byli Polakami / mieszkańcom Pragi pomordowanym / przez wojska Suworowa / 4 listopada 1794 r. / Rodacy”. Krzyż ustawiono na wydzielonym ogrodzeniu terenie i zasadzono tam kwiaty w kolorach białym i czerwonym.

3. Figurka

Adres:

ul. Ratuszowa 5A

Czas powstania:

1919 r.

Materiał:

cegła, kamień

Opis obiektu:

Figurkę Matki Bożej z Dzieciątkiem na wysokim postumencie ustawiono po lewej stronie od głównego wejścia na teren kościoła pw. Matki Bożej Loretańskiej, którego unikatowa kaplica loretańska z XVII w. jest najstarszą świątynią na Pradze. Teren stanowił kiedyś centrum miasta i sąsiadował z ratuszem praskim. Na cokole figurki znajduje się napis wyjaśniający jej historię: „Maryi / Królowej Narodu / na pamiątkę / wyjścia z Pragi wojsk rosyjskich / 8 sierp. 1915 r. / rozbrojenie wojsk niemieckich / 11 listop. 1918 r. / poświęcono / w radośnym roku wolności / 1919”.

4. Kapliczka

Adres:

ul. Wileńska 31

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

drewno, sklejką, metal,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka naścienna zawieszona w przejeździe bramnym, po lewej stronie. Skrzynka otwarta z ozdobnym wycięciem górnej części, zwieńczona dwuspadowym daszkiem z symbolem Trójcy Świętej w naczółku i krzyżykiem w szczycie. Wewnątrz znajduje się obrazek z Sercem Jezusa (Chrystus z gorejącym sercem) oraz mniejsze obrazki i figurka wotywna. Pod skrzynką umieszczona jest półka z płotkiem wyznaczająca miejsce na kwiaty – ta część przesłonięta jest białą firanką.

5. Krzyż

Adres:

ul. Namysłowska 2A

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

metal

Opis obiektu:

Krzyż usytuowany przy wjeździe na teren zamkniętego osiedla, przy ulicy. Trzon osadzony w metalowych obejmach zawiniętych ozdobnie na końcach, na niewielkim terenie wydzielonym przez betonowe kwietniki. Ramiona krzyża zakończono kulami, a pod nim ustawiono mały stoleczek jako podstawkę na znicze i kwiaty. Krzyż stoi w pobliżu dawnego „Toledo”, czyli więzienia karno-śledczego Urzędu Bezpieczeństwa i NKWD oraz pomnika ku czci Pomordowanych w Praskich Więzieniach 1944–1956.

6. Figurka

Adres:

ul. Brzeska 17A

Czas powstania:

1943 r.

Materiał:

kamień, metal, ceramika

Opis obiektu:

Figurka Matki Bożej Niepokalanej ustawiona na wysokim postumencie częściowo utworzonym z cokołu w formie kopca kamieni, w którym znajdują się schodki obstawione kwiatami i zniczami, prowadzące do tablicy z napisem: „O Matko nasza / opiekuj się / nami / 9.8. 1943”. Szyja i ręce Madonny oplecione są różańcami, a z tyłu na słupie zainstalowano rodzaj okrągłego daszku, który jednocześnie osłania żarówkę oświetlającą głowę figurki z gwiazdzistą aureolą. Figurka znajduje się na pierwszym podwórku pośrodku zieleńca, przez który wytyczono w jej kierunku asfaltową ścieżkę.

7. Kapliczka

Adres:

ul. Tarchomińska 11

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

drewno, metal, szkło,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka naścienna wisząca pomiędzy oknami parteru na podwórku kamienicy, na wydzielonym (pomalowanym niebieską farbą) fragmencie elewacji. Skrzynka ma oszklone drzwiczki i nakryta jest dwuspadowym, dodatkowo zabezpieczonym daszkiem z krucyfiksem w naczółku. Wewnątrz figurka Matki Bożej Niepokalanej, przedmioty wotywne i sztuczne kwiaty. Pod kapliczką znajduje się doniczka ze sztucznymi kwiatami.

8. Kapliczka

Adres:

ul. Ząbkowska 12

Czas powstania:

1943 r.

Materiał:

cegła, beton, szkło, metal,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka węgkowa umieszczona na elewacji kamienicy od strony podwórka. Wnęka, z figurą Matki Bożej Niepokalanej, lukowo sklepiona, ujęta przeszklonymi drzwiczkami, flankowana rurami podtrzymującymi dwuspadowy daszek. Pod niszą tablica z napisem: „O Mario / niepokalanie poczęta / módl się za nami/ 1 VIII 1943 rok”, umieszczona na rodzaju ołtarzyka z niewielkimi węgkami, do którego prowadzą dwa schodki. W tym miejscu składane są kwiaty i ustawiane obrazki wotywnie oraz znicze. Opisany obszar pomalowano niebieską farbą, zaznaczając granice kapliczki. Kamienicę przed wojną zamieszkiwali Żydzi, o czym świadczą ślad po mezuzie we framudze drzwi oficyny.

Rembertów

Rembertów został włączony do Warszawy w 1957 r. jako część dzielnicy Praga-Południe. Obecnie należy do najbardziej zielonych dzielnic Warszawy i składa się z trzech obszarów: Rembertowa Starego i Nowego oraz Kawęczyna-Wygody.

Kawęczyn pojawia się w dokumentach w średniowieczu jako część dóbr Kamion. Na początku XVII w. znalazł się w tzw. kluczu skaryszewskim. A dwa wieki później powstała tu cegielnia, którą potem połączono z fabryką wyrobów z terakoty i w 1866 r. przekształcono w Kawęczyńskie Zakłady Cegielniane Kazimierza Granzowa, które słynęły z jakości wyrobów w całym Królestwie Polskim. Z cegły Granzowa powstały m.in. Rogatki Grochowskie i Komora Wodna na Pradze. Do niedawna przy ul. Chelmskiej stała zabytkowa tzw. willa Granzowa, przeznaczona na budynek administracyjny zakładów ceramicznych.

W XIX w. na terenie Rembertowa powstał rosyjski poligon artyleryjski. I podobno nazwa obecnej dzielnicy pochodzi od jednego z imion Friedricha Wilhelma Remberta (Teodora) Berga. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości koszarę przejęło Wojsko Polskie, a w pobliżu utworzono wytwórnię amunicji „Pocisk”.

W czasie II wojny światowej na terenie Rembertowa Niemcy utworzyli obozy pracy, które później przejęło NKWD i urządziło w nich obóz dla żołnierzy podziemia.

Zakłady Cegielniane Kazimierza Granzowa wspominamy przy okazji prezentacji figurki z dzisiejszego ronda Granzowa.

1. Figurka

Adres:

rondo Granzowa

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

żeliwo, ceramika, cegła

Opis obiektu:

Figurka Matki Bożej na wysokim cokole z blendami, z których dolna frontowa wypełniona jest ceramicznymi ozdobnymi płytkami. Figurka znajduje się pod żeliwnym baldachimem w formie neogotyckiej sterczyny zwieńczonej krzyżem. Ustawiona we wtórnym miejscu, na wydzielonym ogrodzeniem terenie. Pierwotnie stała przy murze okalającym tzw. willę Granzowa zbudowaną z materiałów produkowanych przez Granzowa, więc spełniała funkcję reklamy jego wyrobów. Lucjan Kazimierz Granzow Zakłady Cegielniane w Kawęczynie założył w 1866 r. Była to jedna z największych firm w Królestwie Polskim, słynąca z najwyższej jakości wytwarzanych materiałów.

2. Kapliczka

Adres:

ul. Szeroka róg ul. Podhalańskiej

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

metal, cegła, szkło,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka na skraju lasu, przy ulicy, na wydzielonym ogrodzeniu terenie. Składa się z cokołu, na którym ustawiono przeszkloną gablotkę z figurką Matki Bożej (za figurką lustro), zwieńczoną dwuspadowym daszkiem. Za skrzynką obsadzony w cokole prętowy krzyż z krucyfiksem pod łukowym daszkiem z ozdobną krezą, z kulami na końcach ramion. W połowie wysokości krzyża tabliczka z napisem: „Bogu / wdzięczni / za / ocalenie / 1939–1945 r. / mieszkańcy / Wygody”. Między tabliczką a prętami balustrady przewiązane szarfy w kolorach: białym, czerwonym, niebieskim i żółtym. Całość obsadzona kwiatami i bardzo zadbana.

3. Kapliczka

Adres:

ul. Paderewskiego,
przy posesji 43/2

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

kamień, metal, cegła, szkło,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka skrzynkowa na cokole ustawionym na podstawie z kamieni otoczków, usytuowana na opuszczonej posesji. Przeszklona z trzech stron gablotka (z ubytkami szyby) w konstrukcji metalowej zamknięta łukowym daszkiem. Wewnątrz figurka Matki Bożej stojącej na półksiężycu otoczonym przez putta (główki uskrzydłonych aniołków). Widoczne pozostałości dawnego oświetlenia, sztuczne kwiaty, ale także liczne ubytki w konstrukcji. Jednak zarówno figurka, jak i cokol wraz z zapleczkiem skrzynki zostały niedawno starannie pomalowane.

4. Kapliczka

Adres:

ul. Paderewskiego
róg ul. Czwartaków

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

kamień, metal, cegła, szkło,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka wnękowa o wysmuklonych proporcjach, zwieńczona dwuspadowym daszkiem z krucyfiksem. Trójstronny prześwit z każdej strony ma niewielki parapet i zakończony jest łukowym sklepieniem. Wewnątrz wnęki figurka Matki Bożej, dwa ryngrafy, sztuczne kwiaty, krzyżyki oraz obrazki wotywnie. Okno od frontu ozdobione girlandą sztucznych kwiatów, przed kapliczką dwa wąskie stoliczki na kwiaty i znicze. Całość zadbana i obsadzona krzewami, wydzielona z przestrzeni miejskiej, choć bez ogrodzenia.

Śródmieście

Obecne Śródmieście zajmuje tereny wzdłuż Wisły, od Żoliborza do Czerniakowa, i obejmuje Starą i Nową Warszawę, Trakt Królewski oraz ścisłe centrum, czyli okolice Pałacu Kultury i Nauki. Słowem – to historyczne serce Warszawy.

Na obszarze Śródmieścia znajduje się Jazdów, gdzie na początku XIII w. istniał gród, wcześniejszy od dworu książęcego Starej Warszawy. Od XVI w. w Warszawie odbywały się sejmy Rzeczypospolitej Obojga Narodów, król Zygmunt III Waza przeniósł się z dworem z Wawelu do warszawskiej rezydencji, a za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego uchwalono jeden z ważniejszych dokumentów w naszej historii – Konstytucję 3 maja 1791 r. W 1770 r. powstały waly otaczające Warszawę, tzw. okopy Lubomirskiego, które wyznaczały ówczesne granice miasta i zasięgiem objęły niemal cały teren dzisiejszego Śródmieścia.

W XIX w., gdy znaleźliśmy się pod zaborami, miasto dotknął zastój gospodarczy i kulturalny. Powstała wówczas twierdza (Cytadela Warszawska), nastąpiły represje po powstaniach narodowych.

Ponowny rozwój nastąpił po 1918 r. i odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Zaczęto przywracać miastu należną mu rangę, dbać o zabytki, planować rozwój nowoczesnego miasta.

II wojna światowa kolejny raz zmieniła oblicze Warszawy. Niemcy mieli plan zdegradowania stolicy Polski do roli prowincjonalnego miasta. Systematycznie niszczyli budynki i pomniki osób ważnych dla naszej historii i kultury. Po upadku powstania w getcie warszawskim w 1943 r., a potem powstania warszawskiego w 1944 r. zburzyli znaczną część stolicy.

Po 1945 r. przystąpiono do odbudowy Starego Miasta, po latach starań odbudowano Zamek Królewski, wytyczono nowe ulice.

Przykładem na to, że krzyże i kapliczki mogą opowiadać historie o zniszczeniu i odbudowie, jest płaskorzeźba z Al. Jerozolimskich „Jezu ratuj, bo ginimy”, o której wspominamy w jednym z opisów.

1. Kapliczka

Adres:

ul. Sienna 45

Czas powstania:

1943 r.

Materiał:

drewno, metal, beton,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka wnękowa umieszczona w elewacji podwórka zabytkowej kamienicy Pod Żagłowcem z początku XX w. Nisza umieszczona między oknami, wsparta na podstawie wychodzącej nieco przed lico ściany, łukowo sklepiona z oszklonymi drzwiczkami i zwieńczona daszkiem okapowym z ozdobną kreską. Wewnątrz znajdują się figurka Matki Bożej z Dzieciątkiem i sztuczne kwiaty oraz oświetlenie. Pod wnęką zamocowano półkę na kwiaty, znicze i obrazki wotywnie. Fragment elewacji wokół kapliczki pomalowano niebieską farbą. W czasie powstania warszawskiego w kamienicy mieściła się siedziba dowództwa Zgrupowania Armii Krajowej „Chrobry II”.

2. Figurka

Adres:

pl. Trzech Krzyży

Czas powstania:

1752 r.

Materiał:

kamień, metal

Opis obiektu:

Figurę św. Jana Nepomucena ustawiono przed kościołem św. Aleksandra. Barokową rzeźbę wykonał Jan Jerzy Plersch na zlecenie marszałka Franciszka Bielińskiego, by upamiętnić wybrukowanie traktu pomiędzy pl. Zamkowym a dzisiejszym pl. Trzech Krzyży. Na cokole widnieją herby fundatorów oraz tablice informujące o pracach komisji brukowej. W 1852 r. wybuchła epidemia cholery i z tego czasu pozostał napis: „Lud wierny błagał tu Boga, by tę karę sfolgował / I spojrzal Pan Niebios i ludu swego się ulitował / A lud wdzięczny statuetę tę z gruntu odrestaurował / R.P. 1852 kiedy ciężka grasowała cholera”.

3. Płaskorzeźba

Adres:

Al. Jerozolimskie
w pobliżu ul. Marszałkowskiej

Czas powstania:

1944 r.

Materiał:

kamień, brąz

Opis obiektu:

Krzyż stanowi oś kompozycji płaskorzeźby „Jezu ratuj, bo ginimy” autorstwa Jana Małety upamiętniającej powstanie warszawskie. Pierwszy odlew powstał we wrześniu 1944 r. Przedstawia Chrystusa z opuszczoną głową, który oderwaną od krzyża ręką zasłania oczy, orla wpisanego w krzyż, Kolumnę Zygmunta i wyciągnięte w kierunku ukrzyżowanego Jezusa ręce. W górnej części znajduje się napis: „Powstanie / Warszawa / 1 VIII 2 X 1944”. Po raz pierwszy tablica pojawiła się w tym miejscu w sierpniu 1946 r., umieszczona na ścianie spalonej kamienicy, w miejscu straceń wielu Polaków. Obecna odtworzono z oryginału i odsłonięto w 2013 r.

4. Kapliczka

Adres:

ul. Wilcza 32

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

kamień, metal,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka naścienna umieszczona na ścietym narożniku kamienicy od strony podwórka, na wydzielonym tynkiem polu zwieńczonym krzyżem. W płytce, oświetlonej wewnątrz, ujętej arkadą stylizowaną na styl romański i wspartej na wystającym przed lico elewacji parapecie, umieszczono wizerunek Matki Bożej z Dzieciątkiem. Z prawej strony widoczna jest instalacja elektryczna. Pod niszą widać uchwyty, zapewne na skrzynkę kwiatową, a poniżej miniaturowy ogródek, wydzielony niskim płotkiem z przestrzeni podwórka.

5. Kapliczka

Adres:

ul. Noakowskiego 12

Czas powstania:

II wojna światowa

Materiał:

drewno, metal, szkło,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka naścienna umieszczona na elewacji pierwszego podwórka kamienicy. Skrzynka z przeszklonymi prostokątnymi drzwiczkami wykończona po bokach i w podłuczcu cienkimi listewkami, ustawiona na niewielkim parapecie. Zawieszona na ścianie, ale przez boczne wzmocnienia i mocowanie całość przypomina ołtarzyk. Nad skrzynką zamontowano współczesny, przeszklony daszek o ozdobnej konstrukcji. Wewnątrz ustawiono figurkę Matki Bożej Niepokalanej, medalion z Matką Boską Karmiącą, włożono róże.

6. Figurka

Adres:

ul. Kanonia

Czas powstania:

XVIII w.

Materiał:

kamień

Opis obiektu:

Figura Matki Boskiej deptającej głowę węża ustawiona na cokole przy absydzie bazyliki archikatedralnej pw. św. Jana Chrzciciela, jednego z najstarszych i najważniejszych kościołów w Warszawie. Placyk, przy którym znajduje się figurka, przez wieki pełnił funkcję cmentarza przykościelnego. Ostatecznie zlikwidowano go w 1780 r., a Madonna to podobno jego pozostałość. Pod figurą umieszczona jest ciekawa tablica z historią kościoła – od czasów kaplicy zamkowej książąt mazowieckich do czasu, gdy świątynia stała się archikatedrą w XIX w.

7. Figurka

Adres:

Krakowskie Przedmieście 58

Czas powstania:

1683 r.

Materiał:

kamień, metal

Opis obiektu:

Figurę Matki Boskiej Passawskiej wykonał Józef Bellotti jako wotum dziękczynne za ocalenie od zarazy oraz pamiątkę wiktorii wiedeńskiej Jana III Sobieskiego. Wizerunek Madonny z Dzieciątkiem wzorowany był na słynącym cudami obrazie z Pasawy. Figura stoi na cokole z piaskowca, na którym umieszczono inskrypcje w języku łacińskim i włoskim. W 1852 r. generał Aleksander Hauke ufundował renowację figury w podziękowaniu za ocalenie z epidemii cholery w tymże roku. W latach 30. XIX w. posąg został ukoronowany, w 1880 r. ustawiono przy nim latarnie, a w 1905 r. podwyższono cokół i dodano podbudowę oraz ogrodzenie.

8. Płaskorzeźba

Adres:

al. Solidarności 64

Czas powstania:

1998 r.

Materiał:

kamień, brąz

Opis obiektu:

Wizerunek Matki Bożej z ranym powstańcem i znakiem Polski Walczącej ustawiono w miejscu, gdzie od drugiej połowy sierpnia 1944 r. istniała Reduta Matki Boskiej. Nazwa pochodzi od obrazu Matki Boskiej Jasnogórskiej, który znajdował się na budynku przy ul. Długiej i przetrwał ostrzeliwania. Powstańcy utrzymali redutę do 1 września, czyli momentu wycofania się kanałami do Śródmieścia. Na pomniku umieszczono napisy: „W tym miejscu podczas / powstania warszawskiego 1944 / znajdowała się Reduta / Matki Boskiej”. Z tyłu natomiast znajduje się tablica obrazująca rejon walk I Batalionu Szturmowego „Nałęcz”.

9. Kapliczka

Adres:

ul. Senatorska 31

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

beton, kamień, metal, ceramika

Opis obiektu:

Kapliczka ustawiona na terenie kościoła pw. św. Antoniego Padewskiego. Ma nieregularny kształt: płytę na postumencie zwieńczoną domkiem z krzyżem i symbolem Trójcy Świętej oraz dzwonkiem. Z przodu umieszczono ceramiczne przedstawienie Matki Boskiej z Dzieciątkiem, a z tyłu znak Polski Walczącej. W czasie powstania warszawskiego na terenie kościelnym toczyły się zacięte walki, zginęło tu wielu żołnierzy, ale świątynia stanowiła także kryjówkę dla oddziału Andrzeja Romockiego „Morro”, który 31 sierpnia 1944 r. przeszedł przez Ogród Saski zajęty przez wroga do opanowanego przez powstańców gmachu giełdy.

ŚRÓDMIEŚCIE

Targówek

Targówek nie występuje w przewodnikach jako atrakcja turystyczna, odcięty od reszty miasta przez sieć torów kolejowych. A jednak można tam znaleźć wiele ciekawych miejsc. Kiedy sięgniemy do historii, to przeczytamy o grodzie, który jest starszy od tłumnie zwiedzanego... Starego Miasta. Osada na Bródnie istniała w X/XI w., ale jej pozostałości widoczne są do dziś w parku Las Bródno.

Średniowieczną wsią jest także Targowe pojawiające się w dokumentach ok. 1113 r., podzielone na Targowe Wielkie i Targowe Małe. W 1740 r. połączyły się i nazwano je Targówkiem. W XVIII w. król Stanisław August Poniatowski wydzierżawił część ziem Targówka Szmulowi Zbytkowerowi pod fundację cmentarza żydowskiego.

W pobliżu znajduje się także cmentarz katolicki powstały w 1884 r., zwany cmentarzem Bródnowskim. W XIX w. nastąpiła parcelacja okolicznych ziem i w ten sposób powstała Utrata, Zacisze oraz folwarki, takie jak Lewinów czy Elsnerów. Rozwój przyniosła budowa linii kolejowej do Petersburga, a bliskość kolei ułatwiła powstawanie fabryk i zakładów przemysłowych. Tę historię można wyczytać choćby z samej nazwy – Targówek Fabryczny. Po drugiej stronie ul. Radzywińskiej w latach 70. XX w. powstało natomiast duże osiedle, stąd nazwa – Targówek Mieszkaniowy.

Teren Targówka i Bródna włączono w granice Warszawy w 1916 r., jednak dopiero w 2002 r. przekształcono ten obszar w samodzielną dzielnicę.

O szybkich zmianach, nowych budowach, które zastępują dawne pola i łąki, oraz sąsiedztwie tradycji i nowoczesności możemy się przekonać, spacerując w okolicy zabytkowego cmentarza Bródnowskiego. Trzy minuty od bramy głównej, przy ul. Samarytanki, znajduje się kapliczka, która powstała w czasie II wojny światowej.

1. Kapliczka

Adres:

ul. Jesiotrowa
w pobliżu ul. Lnianej

Czas powstania:

1862 r.

Materiał:

cegła, kamień, metal

Opis obiektu:

Kapliczka znajduje się na skraju drogi i łąki, ma formę prostopadłościanu z blendami przez wysokość korpusu, zwieńczona jest wydatnym, profilowanym gzymsem i krzyżem z krucyfiksem. Od frontu umieszczono tabliczkę z datą: „ROK 1862”, powyżej w profilowanym wgłębieniu wizerunek Chrystusa z gorejącym sercem i wąską półeczkę, a pod gzymsem znajduje się wydzielone kolorem pole z napisem: „Któryś cierpiał / za nas rany / Jezu Chryste / zmiłuj się nad nami”. Kapliczkę ustawiono na masywnym cokole obłożonym współcześnie kamieniem. Całość otoczono niską siatką z furtką, a wewnątrz ogrodzenia urządzono zieleniec.

2. Kapliczka

Adres:

ul. Zabraniecka
róg ul. Księżnej Anny

Czas powstania:

1905 r.

Materiał:

cegła, żeliwo, kamień, metal

Opis obiektu:

Kapliczka z dwoma pełnymi dwukierunkowymi prześwitami, ustawiona na cokole z tablicą inskrypcyjną: „Na pamiątkę jubileuszu / obchodzonego w dniu 8 grudnia 1904 roku / 50 letniego niepokalanego poczęcia / Najświętszej Maryi Panny / R. P. 1905”. Całość zwieńczona zwężającym się kapturowym daszkiem z krucyfiksem. We wnękach figury: Serca Maryi (Matka Boska z gorejącym sercem) w dolnej ostrołukowo sklepionej niszy i Serca Jezusa (Chrystusa z gorejącym sercem) w górnej. Kapliczkę zbudowano w stylu neogotyckim z dwukolorowej cegły licowanej, która pochodziła z pobliskiej słynnej cegielni Kazimierza Granzowa.

3. Kapliczka

Adres:

ul. Ziemowita róg ul. Mieszka I

Czas powstania:

2011 r.

Materiał:

cegła, metal, tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka dwukondygnacyjna z jednokierunkowymi prześwitami w kształcie łuku ostrego, zwieńczona spiczastym, czterosпадowym dachem z krzyżem. W prześwitach ustawiono figury Jezusa (wyżej) i św. Faustyny, pod której niszą umieszczono napis: „Jezu Ufam Tobie”. Kapliczka powstała jako wotum dziękczynne za pomyślny remont pobliskiego kościoła pw. Zmartwychwstania Pańskiego, który powstał w stylu zakopiańskim z materiałów dostarczonych przez kolejarzy jako wotum wdzięczności za odzyskanie niepodległości. W 1919 r. poświęcenia nowej parafii dokonał nuncjusz apostolski w Polsce Achilles Ratti, późniejszy papież Pius XI.

4. Kapliczka

Adres:

ul. Ziemowita
róg ul. Naczelnikowskiej

Czas powstania:

1903 r.

Materiał:

cegła, metal, żeliwo, szkło,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka wnękowa na masywnym cokole, z niszą ujętą podwójnym łukiem ostrym, zwieńczona dachem kopertowym z wysokim krucyfiksem. Otoczona niewysokim ogrodzeniem z dwiema latarniami, wewnątrz balustrady ustawia się znicze i kwiaty. We wnękę korpusu frontowego wstawiono prostokątną ramę z oszklonymi drzwiczkami, a wewnątrz umieszczono obraz Matki Bożej, obrazek z Janem Pawłem II, krucyfiks, różaniec i inne przedmioty wotywnie. Widoczna jest żarówka doświetlająca środek. Pod niszą znajduje się tabliczka z datą: „Roku Pańskiego 1903”.

5. Kapliczka

Adres:

ul. Samarytanka
w pobliżu ul. Korzona

Czas powstania:

1942 r.

Materiał:

cegła, metal, szkło,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka o nietypowym kształcie – z nieosłoniętą wnęką dwusiodłkową (podstawa na znicze i krucyfik) w części frontowej korpusu, zwieńczona dwuspadowym daszkiem z krzyżem. W naczółku zawieszony obrazek z Matką Bożą, we wnęce większy z Matką Boską Częstochowską. Przed kapliczką rodzaj ławeczki na znicze i kwiaty, które w skrzynkach stoją także na cokole z przytwierdzoną mało dziś już czytelną tabliczką: „Kapliczkę zbudowały w 1942 r. dzieci Targówka z półkolonii. Odbudowano w 1997 r. dzięki ofiarności Zarządu Cmentarza Bródzieskiego i osób prywatnych”.

Ursus

Dzielnica obecnie dzieli się na pięć obszarów: Skorosze, Czechowice, Szamoty, Niedźwiadek i Gołąbki. Od XIV w. istniały tu już trzy wsie: Czechowice, Skorosze i Szamoty, a w drugiej połowie XVI w. wieś szlachecka Golembki.

Znaczący rozwój tych terenów nastąpił późno, bo w XX w., ale na tym tle wyróżnia się historia Gołąbek, które posiadały folwarki. Jeden z nich nabył w 1923 r. Władysław Grabski, premier i autor reformy walutowej, by zrealizować swój pomysł budowy osiedla Grabkowo. Miało ono nawiązywać do popularnej wówczas idei miasta ogrodu. W tym czasie powstał także dom dla jego syna, Władysława Jana Grabskiego, który poślubił Zofię Wojciechowską, córkę prezydenta RP Stanisława Wojciechowskiego. W tym właśnie domu, przy dzisiejszej ul. Przemysława, Stanisław Wojciechowski zamieszkał po upadku powstania warszawskiego i tam też zmarł w 1953 r.

Dużą zmianą dla okolicznych mieszkańców było otwarcie w 1923 r. fabryki Zakładów Mechanicznych „Ursus”. To sprawiło, że Szamoty i Czechowice stały się terenami fabrycznymi. W zakładach w czasie wojny działało podziemie i nielegalnie wytwarzano zapalniczki zwane „sabotażówkami”.

Po 1945 r. rozwój regionu związany był z działaniem fabryki. W latach 70. XX w. powstało nieopodal osiedle mieszkaniowe Niedźwiadek. W czerwcu 1976 r. w Zakładach Mechanicznych „Ursus” rozpoczęły się strajki, gdy robotnicy sprzeciwili się podwyżkom cen żywności. Protesty zostały brutalnie stłumione przez milicję. Po tych wydarzeniach Ursus włączono do Warszawy, jednak jako część Ochoty. Odrębną dzielnicą został w 1993 r.

O historii związanej z Grabkami wspominamy, opisując figurki Matki Bożej przy ul. Przemysława i ul. Kadłubka.

1. Kapliczka

Adres:

ul. Dzieci Warszawy 27A

Czas powstania:

XVIII/XIX w.

Materiał:

cegła, metal, szkło

Opis obiektu:

Kapliczka w formie domku na planie półkola, usytuowana między osiedlem a ulicą na wydzielonym terenie. Nawiązuje do wzorów barokowych przez drzwi ujęte dwiema kolumnami i korpus zwieńczony gzymsem, który rozdziela półokrągłe okienko i pustą wnękę na figurkę. Według wciąż powtarzanej legendy kapliczka powstała po bitwie ze Szwedami w 1705 r., ale podaje się także datę bitwy pod Raszynem 1809 r. Przez wiele lat zniszczała, aż w 1994 r. przeprowadzono rekonstrukcję, wykorzystując stary żelazny krzyż z dachu, kolumny przy drzwiach i podpory pod płytę ołtarza. Reszta wyposażenia jest współczesna.

2. Kapliczka

Adres:

ul. Kadłubka przy posesji nr 17

Czas powstania:

lata 30. XX w.

Materiał:

cegła, kamień, metal

Opis obiektu:

Kapliczka wnekowa, murowana, modernistyczna w formie, z figurą Matki Bożej ustawioną w otwartej, nieosłoniętej niszy na schodkowej podstawie. Całość wieńczy zdwojony szczyt z krzyżem. Kapliczka stanowi dar Zofii i Władysława Jana Grabskich jako wotum za uratowanie życia podczas ciężkiej choroby. Autorką figurki jest Zofia Grabska. Kapliczka usytuowana na terenie prywatnej posesji, odgradzona od ulicy niskim ogrodzeniem z furtką, obsadzona kwiatami i krzewami, bardzo zadbana.

3. Figurka

Adres:

ul. Przemysława 14

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

kamień/tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Figurka Matki Bożej stojącej na kuli ziemskiej i depczącej głowę węża ustawiona na wielokątnej bazie, osadzonej w betonie i osłoniętej kamieniami. Figura usytuowana w ogrodzie posesji o ciekawej historii. W 1923 r. premier Władysław Grabski, autor reformy walutowej z 1924 r. mającej na celu zwalczenie hiperinflacji, nabył część okolicznych terenów, czyli Gołąbek, by wybudować osiedle ogród Grabków. W 1932 r. założył Stowarzyszenie Miłośników Osiedla Gołąbek i przez rok był jego prezesem. Mieszkał w tym domu w latach 1934–1937.

4. Figurka

Adres:

ul. Pobożnego 13

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

kamień, metal,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Figurka Matki Bożej Niepokalanej usytuowana na kamienniej płycie osadzonej na cokole w formie kopca z kamieni otoczków, w przydomowym ogródku, na terenie prywatnej posesji. Za figurką ustawiono stelaż podtrzymujący karbowany daszek osłaniający figurkę oraz aureolę z gwiazdami oplecioną sznurem palących się lampek. Przed figurką ustawiono kwietnik z intensywnie kwitnącymi pelargoniami. W przypadku prywatnych domów figurki umieszczano pod gzymssem domu elewacji frontowej lub – tak jak tutaj – w ogródku, frontem do ulicy.

Ursynów

Początki osadnictwa na tym terenie związane są z dawnymi wsiami Służew, Służewiec, Wolica, Kabaty, Imielin, Wyczółki, Pyry. W XIII w. założono tu parafię św. Katarzyny, choć z dokumentów wiadomo, że już w 1065 r. istniał na terenie Służewa ośrodek benedyktynów. Z tego względu parafia uznawana jest za najstarszą na obszarze Warszawy.

Wiele wieków później, w latach 1818–1821 w pobliżu kościoła św. Katarzyny (obecnie ul. Fosa 17) powstała rezydencja dla Stanisława Kostki Potockiego o nazwie Gucin. A pod koniec XIX w. po drugiej stronie obecnej ul. Nowoursynowskiej zbudowano jeden z fortów otaczających Twierdzę Warszawa.

Jednak nazwa dzielnicy związana jest z Julianem Ursynem Niemcewiczem, poetą, historykiem i współtwórcą Konstytucji 3 maja, który przez dziewięć lat, do 1831 r., był właścicielem majątku Ursynowie (Ursinowie) zlokalizowanego w okolicy dzisiejszej ul. Nowoursynowskiej oraz Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego (której rektorat mieści się w dawnym dworcu Niemcewicza). Ciekawostką jest fakt, że posiadłość Niemcewicza początkowo miała się nazywać... Ameryka – na pamiątkę jego podróży.

Na terenie Ursynowa znajduje się także Tor Wyścigów Konnych Służewiec, na którym pierwsza gonitwa odbyła się 3 czerwca 1939 r. Dzielnica obfituje w tereny zielone: Ogród Botaniczny PAN, Las Kabacki, rośnie tam również Mieszko – najstarszy dąb na Mazowszu.

W 1983 r. zaczęto prace budowlane przy pierwszej linii metra, która zupełnie zmieniła komunikację, a także okoliczny krajobraz, który zaczął się zapełniać osiedłami mieszkaniowymi.

Historię toru wyścigów konnych i kościoła św. Katarzyny przypominamy przy okazji inwentaryzacji figurek i kapliczek, które można zobaczyć w tych okolicach.

1. Kapliczka

Adres:

al. Wilanowska
róg Doliny Służewieckiej

Czas powstania:

1996 r.

Materiał:

kamień, metal, beton,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka słupowa z altanką. Bardzo ciekawa baza stylizowana na pień drzewa z odciętymi gałęziami. W górnej części, pod płaskim daszkiem, ustawiono figurkę Matki Boskiej Fatimskiej w transparentnej obudowie. Na trzonie kapliczki znajdują się napisy, od frontu: „Pamiętka / nawiedzenia / Służewa przez / M. B. Fatimską / 9. 10. 1996”, z tyłu: „Fundacja / ks. Józefa R. Maja / w XXV-lecie / kapłaństwa”. Kapliczka usytuowana przy bardzo ruchliwym skrzyżowaniu, jednak obsadzona kwiatami i krzewami, zadba-

2. Kapliczka

Adres:

al. Wyścigowa
przy ul. Puławskiej

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

cegła, kamień, metal,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka słupowa z altanką, składa się z cokółu z blendami, kolumny oraz górnej części z pełnym dwukierunkowym prześwitem. Wewnątrz stoi niewielka figurka Najświętszej Marii Panny, a całość zwieńczona jest daszkiem kopertowym z krzyżykiem o ozdobnym, triflowym zakończeniu ramion. Kapliczka znajduje się przy wjeździe na teren Państwowych Torów Wyścigów Konnych. W 2004 r. przeszła remont i prawdopodobnie wówczas straciła figurkę św. Jana Nepomucena, która była tu wcześniej.

3. Kapliczka

Adres:

al. Wyścigowa

Czas powstania:

maj 1926 r.

Materiał:

cegła, beton, metal, szkło

Opis obiektu:

Kapliczkę ustawiono nad stawem, na terenie Państwowych Torów Wyścigów Konnych, na wydzielonym ogrodzeniem terenie. Figurkę Matki Boskiej Różańcowej z gwiezdą aureolą nad głową umieszczono w przeszklonej gablocie na niewysokim stopniowym cokole. Od frontu tablica z napisem: „Módl się za nami / Święta Boża Rodzicielko / abyśmy się stali godnymi / obietnic Jezusa Chrystusa. — trenerzy żokierze jeźdźcy / i służba stajenna / maj 1926 r”. Pierwotnie kapliczka stała w okolicy ul. Polnej i Pola Mokotowskiego, gdzie wcześniej mieścił się tor wyścigowy. Na obecną miejsce przeniesiono ją w 1939 r.

4. Figurka

Adres:

ul. Fosa 17

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

kamień, metal

Opis obiektu:

Figurka Matki Bożej Niepokalanej ustawiona na kolumnie osadzonej w uformowanym kamiennym kopcu. Podczas II wojny światowej stała przy kościele Wszystkich Świętych przy pl. Grzybowskiem, czyli w obrębie getta. Proboszcz tej parafii Marceł Godlewski oraz ks. Antoni Czarnecki udzielali schronienia Żydom. Po wojnie ksiądz Czarnecki został proboszczem na Służewie i przeniósł figurkę. Stoi teraz przy kościele, na terenie najstarszej parafii w obecnych granicach Warszawy, wzmiankowanej już około 1065 r. Obecny wygląd zewnętrzny kościoła datowany jest jednak na przebudowę w stylu neoromańskim z 1848 r.

5. Krzyż

Adres:

ul. Fosa 17

Czas powstania:

1993 r.

Materiał:

kamień, metal

Opis obiektu:

Krzyż otoczony głazami z imitacją rozerwanych krat więziennej stanowi część pomnika Męczenników Terroru Komunistycznego w Polsce w latach 1944–1956. W tych latach na łące przy cmentarzu (ul. Wąlbryska) do dolów śmierci wrzucano ciała osób zamordowanych w aresztach UB. Przy krzyżu umieszczono głaz z napisem: „...Przechodniu, pochyl czoło, wstrzymaj krok na chwilę. Tu każda grudka ziemi krwią męczeńską broczy. To jest Służewiec, to nasze Termopile [...]”. Obok ustawiono głaz-ołtarz z umieszczoną od frontu urną z prochami, a za nim w kamienny mur wkomponowano 400 plaket wyobrażających łuski pocisków z nazwami miejsc kaźni.

6. Figurka

Adres:

ul. Fosa 17

Czas powstania:

1832 r.

Materiał:

kamień, tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Historię figurki i jej losów wyjaśnia tabliczka umieszczona na cokole: „Figura Najświętszej Panny Maryi / zainstalowana w 1832 roku / na tym Cmentarzu wśród grobów / z Powstania Listopadowego / przez rodziny poległych Powstańców: Sutkowskich z Mokotowa / i Wierzbowskich ze Zbarza. / Ocalona dzięki / ks. proboszczowi Janowi Kuczkowskiemu / i parafianom podczas likwidacji / starego Cmentarza Służewskiego / w 1839 roku przez władze carskie / w ramach restrykcji popowstaniowych. / Przechowywana na plebanii służewskiej / do 1990 roku, kiedy staraniem / ks. Józefa R. Maja / proboszcza parafii św. Katarzyny / powróciła na teren Cmentarza”.

Wawer

Zajazd Napoleński przy ul. Płowieckiej to dawna karczma zwana Wawer, od której nazwę przejęła powstała tu kolonia – osadnicy pojawili się w 1839 r. – a potem cała dzielnica. Pierwsze wzmianki o austerii pochodzą z XVIII w., choć prawdopodobnie istniała już wcześniej. Powodem była lokalizacja – przy ważnym trakcie komunikacyjnym, czyli skrzyżowaniu dróg z Lublina, Brześcia i Wilna.

Od 1866 r. Wawer w obecnych granicach był gminą powiatu warszawskiego i należały do niego m.in. Wygoda, Kaczy Dół (obecnie Międzyzlesie), Stara Miłosna, Kawęczyn, Grochów, Gocław, Gocławek, Saska Kępa. Na terenie dzisiejszego Wawra znajduje się także Falenica, która powstała w 1925 r. jako gmina Letnisko Falenica. Również Anin, który wydzielono z dawnych dóbr wilanowskich hrabiego Ksawerego Branickiego, spełniał początkowo rolę letniska. Sprzyjała temu okolica i do dziś na terenie Wawra, który ze wszystkich dzielnic Warszawy może się pochwalić największą powierzchnią, znajduje się wiele obszarów zielonych, w tym część Mazowieckiego Parku Krajobrazowego z rezerwatem leśnym im. Jana III Sobieskiego.

Na terenach Wawra rozegrały się podczas powstania listopadowego ważne bitwy – pierwsza i druga bitwa wawerska w 1831 r. Tragiczne wydarzenia nastąpiły już na początku II wojny światowej, gdy w odwecie za śmierć dwóch niemieckich podoficerów w nocy z 26 na 27 grudnia 1939 r. Niemcy rozstrzelali mieszkańców Wawra i Anina. Była to jedna z pierwszych masowych egzekucji na ziemiach polskich w czasie okupacji.

Zmiany granic i podziału administracyjnego następowały jeszcze kilka razy, ale od 2002 r. Wawer stanowi samodzielną dzielnicę.

Na skraju lasu, przy ul. Dzieci Polskich, ustawiono jedną z najmłodszych wawerskich kapliczek, którą opisujemy w naszej publikacji.

1. Kapliczka

Adres:

ul. Dzieci Polskich 57

Czas powstania:

2012 r.

Materiał:

kamień, drewno

Opis obiektu:

Kapliczka wnękowa z rzeźbionym wizerunkiem Matki Bożej Ostrobramskiej usytuowana w lesie, przy ulicy. Na cokole od frontu znajduje się napis: „Matko Miłosierdzia / Pani z Ostrej Bramy / u Syna swojego / przyczynić się / za nami”. Korpus zwieńczony jest naczółkiem z symbolem Trójcy Świętej i dwuspadowym dachem z krucyfiksem. Na tylnej ścianie kapliczki widnieją słowa: „Wiara / Nadzieja / Miłość”, herb szlachecki Tołoczko oraz sygnatura autora: „Maj 2012 Leszek Gurba”. Wokół kapliczki urządzono niewielki zieleniec, a w 2013 r. ustawiono kamienno-drewnianą ławkę z wyrzeźbionymi wilkami.

2. Kapliczka

Adres:

ul. Poprawna 13

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

kamień, szkło, metal,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka wnękowa usytuowana pomiędzy posesją a ulicą, bez ogrodzenia. Wykonana z kamieni polnych w formie przypominającej rodzaj klęcznika. W środkowej części korpusu obmurowana, przeszklona wnęka na figurkę Matki Bożej i sztuczne kwiaty. Całość zwieńczona krucyfiksem z napisem: „Nie Opuszczaj Nas”. Kapliczka pobielona, jednak dość zaniedbana, ustawiona przy wjeździe na posesję w otoczeniu krzaków bzu i peonii.

3. Kapliczka

Adres:

ul. Sęczkowa 14

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

kamień, szkło, metal,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka skrzynkowa, oszklona (na zaplecku częściowo), zwieńczona daszkiem kopertowym z krzyżem osadzonym na szczycie, do którego przywiązano wstążki w kolorach białym, czerwonym, niebieskim i żółtym. Usytuowana na terenie prywatnej posesji, w przydomowym ogródku, tuż przy ogrodzeniu. Metalowa gabłota ustawiona na podstawie z kamieni polnych i betonowej bazie. Wewnątrz umieszczono figurkę Matki Bożej Różańcowej, figurę aniołka i sztuczne kwiaty.

4. Kapliczka

Adres:

ul. Sęczkowa 33A

Czas powstania:

1930 r.

Materiał:

cegła, drewno, kamień, szkło, metal, tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka węgkowa, murowana z niszą lukowo sklepioną w korpusie, zwieńczona dwuspadowym dachem z medalionem ze św. Teresą od Dzieciątka Jezus w naczółku i pasyjką w szczycie dachu. Wewnątrz niszy, ujętej drewnianą ramą okienną, obrazek Matki Bożej i figurki Madonny, Serca Jezusa (Chrystus z gorejącym sercem), aniołków i sztuczne kwiaty. Poniżej tablica z napisem: „Prosim. O / Błogosła / wieństwo / Boże. / 1930 r WL”. Kapliczka znajduje się na terenie prywatnej posesji, tuż przy ulicznym ogrodzeniu, wokół rosną (częściowo ją zasłaniając) tuje.

5. Kapliczka

Adres:

Wał Miedzeszyński 600

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

cegła, szkło, metal,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka skrzynkowa, oszklona z trzech stron, w konstrukcji metalowej zwieńczonej łukowym daszkiem okapowym z ozdobną kreską, z krzyżem osadzonym na szczycie. Usytuowana przy drodze, na prawdopodobnie opuszczonej posesji. Metalowa, miejscami mocno zardzewiała gabłota ustawiona na masywnym cokole. Wewnątrz umieszczono figurkę Matki Bożej oraz sztuczne kwiaty i znicz elektryczny. Kapliczka obrosnięta jest krzewami i dostęp do niej jest utrudniony.

To najbardziej na wschód położona dzielnica Warszawy, której duża część jest zalesiona i z tego powodu określa się ją czasem jako „zielone płuca Warszawy”.

W skład Wesołej wchodzi historyczne osady, jak Wola Grzybowska, Grzybowa czy Stara Miłosna, która jest najstarszym osiedlem w jej granicach. W dokumentach pojawia się w XIV w. jako wieś szlachecka Miłosina (później Miłośnia i Miłośna). Było to ważne miejsce na trasie prowadzącym w stronę Warszawy i powstawały tu karczmy oraz zajazdy pocztowe. Na początku XIX w. istniał tu także pałacyk ministra skarbu, księcia Ksawerego Druckiego-Lubeckiego. W Starej Miłośni stoi też kościół pw. św. Antoniego Padewskiego w stylu... zakopiańskim. Powstał w Rokitnie pod Błoniem i po II wojnie światowej ustawiono go przy obecnej ul. Borkowskiej.

Innym niezwykle ważnym zabytkiem na terenie dzielnicy jest kościół Opatrzności Bożej, fundacji księcia Emanuela Bulhaka z 1938 r. Inspiracją przy budowie były kościoły wczesnochrześcijańskie, jednak w podręcznikach historii sztuki zapisano go za względu na przebudowę z 1979 r. Wówczas przekształceniu uległa nawa i prezbiterium, do których polichromie oraz ikony drogi krzyżowej, posadzkę, witraże i żyrandole zaprojektował i wykonał znany artysta Jerzy Nowosielski.

Wesoła od 2002 r. jest jedną z 18 dzielnic Warszawy. O drewnianym kościele w Starej Miłośni wspominamy, opisując znajdującą się nad wejściem figurkę Serce Jezusa.

1. Kapliczka

Adres:

ul. Gościniec,
teren straży pożarnej

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

cegła, metal

Opis obiektu:

Kapliczka węgłowa usytuowana na terenie Ochotniczej Straży Pożarnej w Starej Miłośnie, od ul. Gościniec, na wydzielonym ogrodzeniu terenie. Na niskiej furtce prętowej umieszczono krzyżyk i napis: „Królowa Świata”. W korpusie z każdej strony płytka węgła obramowana metalową ramą z oszklonymi drzwiczkami, wewnątrz znajdują się obrazki Matki Bożej, a od frontu dodatkowo krucyfik. Całość zwieńczona jest kopertowym dachem krytym dachówką ze smukłym krzyżem z giętym ornamentem roślinnym otaczającym pasyjkę. W obrębie ogrodzenia zasadzono krzewy, ustawiono donice z kwiatami, a przed furtką umieszczono ławkę.

2. Figurka

Adres:

ul. Borkowska 1

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

drewno, tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Figura Serce Jezusa (Chrystusa z gorejącym sercem) umieszczona nad głównym wejściem do starego kościoła pw. św. Antoniego. Parafia Najświętszego Serca Pana Jezusa została erygowana w 1936 r. Drewniany kościół w stylu zakopiańskim zbudowano w 1916 r. w Rokicie koło Błonia i przeniesiono na obecne miejsce w 1949 r. Po pożarze w 2006 r. został odbudowany.

3. Figurka

Adres:

ul. Szkolna 4

Czas powstania:

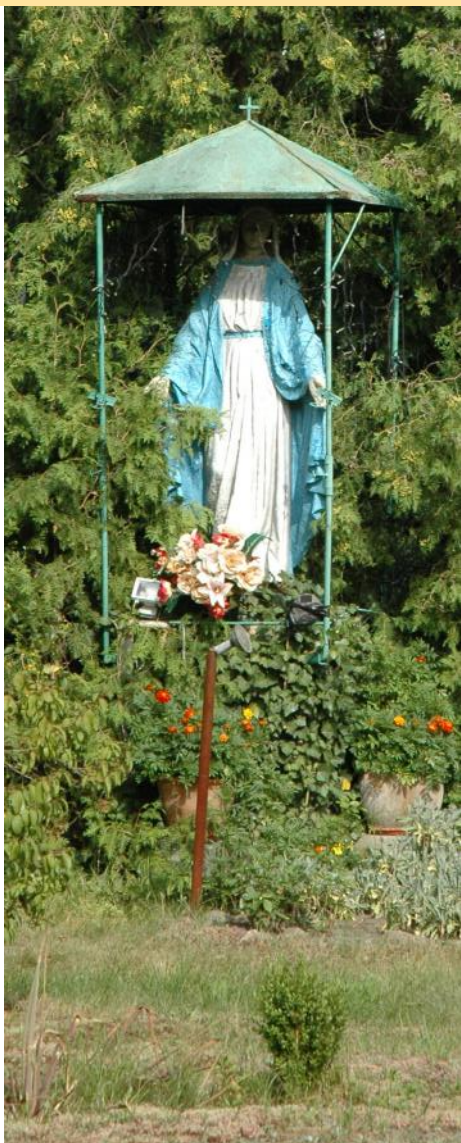
brak danych

Materiał:

metal, beton, tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Figurka Matki Bożej Niepokalanej usytuowana na terenie prywatnej posesji, w znacznej odległości od ogrodzenia. Umieszczona pod metalowym baldachimem zwieńczonym kopertowym daszkiem z krzyżykiem. Osadzona na niskim cokole obrosniętym bluszczem i obsadzonym kwiatami. U stóp figurki widoczne sztuczne kwiaty i reflektory, z baldachimu luźno zwisają lampki. Na figurce widoczne ubytki farby, a metalowa konstrukcja jest w znacznym stopniu zardzewiała.

4. Figurka

Adres:

Trakt Brzeski
róg ul. 1 Praskiego Pułku WP

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

metal, beton, terakota,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Figurka Matki Bożej Niepokalanej ustawiona na wysokim postumencie pod łukowym daszkiem wspartym na prętach, z napisem „Ave Maryja”. W korpusie kapliczki nowoczesna oprawa wnętrza z obrazem Jezusa i św. Faustyny z napisem: „Jezu Ufam Tobie”. W najniższej części cokółu tabliczka: „Dziękujcie zawsze za wszystko / Bogu w imię Jezusa / dopomóż nam podjąć wysiłek / naśladowania Maryji w jej miłości / do każdego człowieka / przez Jezusa Miłosiernego / Pana Naszego / październik 2010 r. odnowili darczyńcy”. Kapliczka ogrodzona, zadbaną, jednak przytłaczają ją ogromne billboardy.

Wilanów

Wilanów utożsamiany jest z rezydencją króla Jana III Sobieskiego, ale to także teren obejmujący Powsinek, Zawady, Kępę Zawadowską i Powsin. Choć trzeba przyznać, że Wilanów, a właściwie Milanów jest jedną z najstarszych osad w tych okolicach. Wieś do XIV w. należała do benedyktynów z Płocka, by przejść w posiadanie księcia Trojdena, za panowania którego odbył się w Warszawie proces (1339) między Koroną a państwem krzyżackim o zagarnięte ziemie piastowskie.

Najsłynniejszy właściciel Milanowa pojawia się jednak w 1677 r. Wówczas ziemie te zostały kupione, za pośrednictwem Marka Matczyńskiego, przez Jana III Sobieskiego, a nazwa zmieniona na Villa Nova, która szybko stała się Wilanowem. Kolejnymi właścicielami rezydencji wilanowskiej byli Elżbieta Sieniawska, dzierżawił ją król August II Mocny, a później należała do rodów Czartoryskich, Lubomirskich i Potockich. Ostatnim przedwojennym właścicielem Wilanowa był hrabia Adam Branicki. Po 1945 r. pałac stał się własnością państwa, początkowo jako oddział Muzeum Narodowego, a od 1995 r. samodzielna placówka muzealna.

Ciekawym miejscem na mapie dzielnicy jest także Powsin, wieś, o której dokumenty wspominają już w XIII w. Stanowiła wówczas własność wojewody łęczyckiego i nazywała się Powsino. W 1677 r. stała się własnością Jana III i została włączona do dóbr wilanowskich. Nabyła go później Elżbieta Sieniawska i ufundowała stojący do dziś kościół pw. św. Elżbiety.

Zarówno Wilanów, jak i Powsin włączono do Warszawy w 1951 r., a od 2002 r. Wilanów stanowi samodzielną dzielnicę.

Historię przedpoła pałacu wilanowskiego przypominamy, opisując stojące w pobliżu kościoła św. Anny i bramy głównej figurki św. Anny i Matki Bożej.

1. Figurka

Adres:

ul. St. Kostki Potockiego,
przy parkingu

Czas powstania:

XIX w.

Materiał:

cegła, drewno, metal

Opis obiektu:

W czasie gdy powstała, obok niej biegł trakt z Czerniakowa do Powsinka. Kapliczka słupowa, wkomponowana w ogrodzenie projektu Henryka Marconiego. Murowana, z cegły licowej, składa się z niskiego cokołu i kolumny podtrzymującej neogotycką altankę z pełnym dwukierunkowym i ostrołukowym prześwitem. Wewnątrz ustawiono drewnianą figurkę św. Anny, opiekunkę małżeństw, matek i wdów oraz patronkę pobliskiego kościoła. Kapliczka formą przypomina sterczynę o zachwianych proporcjach górnej części. Zwieńczona jest ażurowym niewielkim krzyżem z treflowymi zakończeniami ramion.

2. Figurka

Adres:

ul. Kolegiacka 1, przy kościele

Czas powstania:

1849 r.

Materiał:

kamień, żeliwo, metal

Opis obiektu:

Figurkę Matki Bożej Królowej Nieba i Ziemi ustawiono na wydzielonym ogrodzeniu i dwiema latarniami terenie, w obrębie muru okalającego kościół pw. św. Anny. Obecna świątynia powstała w 1772 r. z fundacji księcia Augusta Czartoryskiego, ówczesnego właściciela dóbr wilanowskich. Sto lat później została przebudowana przez Henryka Marconiego na zlecenie Aleksandry i Augusta Potockich. Na cokole figury zwieńczonej latanią znajduje się napis: „Na błędnych drogach po ziem- / skim przestworze / Boga Rodzico miej nas w Swej / obronie, / Wskaż tor niemylny błaga / my w pokorze / Pokoju w życiu, zbawienia / po zgonie. / 1849 r.”.

3. Figurka

Adres:

ul. St. Kostki Potockiego
u zbiegu z Osia Królewską

Czas powstania:

II poł. XIX w.

Materiał:

cegła, metal, drewno

Opis obiektu:

Figurka Matki Bożej na murowanym cokole powstała prawdopodobnie w czasie, gdy papież Pius IX ogłosił Niepokalane Poczęcie dogmatem wiary (1854 r.). Wówczas rozprzestrzenił się kult tego typu przedstawień: postać NMP stoi na kuli świata, depcze głowę węża, jej rozłożone ręce są symbolem łaski, a aureola z dwunastu gwiazd – pokoleń Izraela i apostołów. Nad figurą znajduje się drewniany ażurowy baldachim zwieńczony koroną. Postać wykonała warszawska Fabryka WYROBÓW METALOWYCH Bitschana. Świadczy o tym napis: „P. Bitschan Warszawa, Długa 51”. Współcześnie przy figurce nadal odbywają się nabożeństwa.

4. Krzyż

Adres:

ul. Przyczółkowa
róg ul. Przedatki

Czas powstania:

1848 r.

Materiał:

kamień, żeliwo, cegła, beton

Opis obiektu:

Kamienny krzyż przydrożny stojący początkowo przy trakcie prowadzącym z Warszawy do wsi Powsin. Od 1895 r. kursowała wtedy wilanowska kolejka dojazdowa, włączona w 1936 r. w obręb kolejki grójeckiej. Obecnie to ruchliwa droga łącząca Wilanów z Konstancinem-Jeziorną. Krzyż ustawiono na cokole z kamieni, na zwężającym się i profilowanym trzonie umieszczono napis: „Chwałę Boga / w Krzyżu głosicie / On co nosił – / Wy go znoście. / 1848”. Górna część ozdobna, z krucyfiksem i tabliczką INRI, stylizowanymi kamiennymi wolutami oraz kopertowym zakończeniem ramion krzyża.

5. Krzyż

Adres:

ul. Wiertnicza
róg ul. Obornickiej

Czas powstania:

ok. 1810 r.

Materiał:

drewno, metal, stal

Opis obiektu:

Dwa bliźniacze krzyże usytuowane po obu stronach ul. Obornickiej, na wydzielonym plotkiem terenie. Trzon każdego krzyża osadzony jest we wzmacniającej obudowie, powyżej znajduje się krucyfiks z tabliczką INRI, a belka poprzeczna obwiązana jest szarfami w kolorach bialo-żółtym i bialo-niebieskim. Do trzonu przytwierdzono też flagi oraz tabliczkę: „Wilanowskie / krzyże morowe / Ufundowane / przez parafian / około 1810r.”. Krzyże morowe były w Polsce popularne od końca XVIII do początku XX w. Można je spotkać w różnych formach, w tym np. karawaki, czyli trzonu z dwiema poprzeczkami równej lub zróżnicowanej długości.

Włochy

Nazwa Włochy pojawiła się w XVI w. w odniesieniu do terenów, które wcześniej zwano Sopęchy i Porzucewo. Prawdopodobnie jest wywiedziona od nazwiska dawnego właściciela – Jana Włocha.

Współcześnie Włochy postrzegane są przez pryzmat znajdującego się na terenie Okęcia Lotniska Chopina, największego w Polsce, jednak posiadają ciekawą historię. W XIX w. powstały tu trzy forty zewnętrznego pierścienia umocnień Twierdzy Warszawa: fort V „Włochy”, fort VI „Okęcie” oraz fort VII „Zbarż”.

Z kolei na początku XX w. na terenie dawnego majątku rodziny Koelichenów, czyli obecnych Nowych Włoch, powstało założenie miasto ogród oparte na bardzo popularnej wówczas w Europie idei budowy przyjaznych i funkcjonalnych układów urbanistycznych.

Tragiczna historia wiąże się z piękną modernistyczną willą z 1934 r., znajdującą się tuż przy stacji kolejowej. Historycy przez wiele lat wiedzieli, że w 1945 r. areszt śledczy sowieckiego kontrwywiadu miał swoją siedzibę tuż za centrum Warszawy, jednak nie potrafili zlokalizować dokładnego adresu. Udało się to, gdy w latach 90. XX w. spadkobiercy właścicieli domu przy ul. Świerszcza 2, znanego jako „Jasny Dom”, odzyskali dostęp do budynku i zaczęli odkrywać jego ciemną historię. To tu przez kilka miesięcy 1945 r. w piwnicach mieściły się cele, a na piętrach pokoje przesłuchań żołnierzy polskiego podziemia. Świadczą o tym napisy wyryte na ścianach piwnic.

O historii willi „Jasny Dom” wspominamy, opisując stojący nieopodal krzyż przydrożny.

1. Kapliczka

Adres:

ul. Chrobrego 39

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

cegła, kamień, szkło, gips

Opis obiektu:

Kapliczka słupowa ustawiona wtórnie przy bardzo ruchliwym skrzyżowaniu, na wydzielonym łańcuchami niewielkim terenie. Kto pamięta to miejsce i kapliczkę sprzed paru lat, może nie rozpoznać ich po zmianach. Po przebudowie drogowej skrzyżowania i zmianie lokalizacji kapliczki zasadniczo zmienił się jej wygląd. Podwyższono ją i obłożono kamieniem, a ze starej formy zachowano prawdopodobnie tylko krzyż zkrucyfiksem wieńczącym całość i samą figurkę.

2. Kapliczka

Adres:

ul. Jutrzenki 125/127

Czas powstania:

1906 r.

Materiał:

cegła, żeliwo, metal,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka wnękowa usytuowana w narożniku prywatnej posesji, na wydzielonym ogrodzeniu terenie, dostępnym jednak z ulicy. Frontową, najgłębszą lukowo sklepioną niszę wypełnia figurka Matki Bożej i sztuczne kwiaty. Pod nią, na niskim cokole, znajduje się tabliczka z datą: „R. P. 1906”. W dwóch pozostałych wnękach, zajmujących połowę wysokości niszy frontowej, umieszczono sceny drogi krzyżowej – Ukrzyżowanie i Zdjęcie z Krzyża. Kapliczka zwieńczona jest dachem kopertowym z wysokim ażurowym krzyżem z pasyjką i giętymi ornamentami.

3. Figurka

Adres:

ul. Rybnicka 27

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

metal, kamień

Opis obiektu:

Figurka Matki Bożej Niepokalanej ustawiona przed fasadą kościoła pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus na terenie osiedla miasta ogrodu Włochy. Parafię erygowano w 1934 r., jednak budowę obecnego kościoła rozpoczęto w 1946 r. według projektu Stefana Kozińskiego. Metalową figurkę umieszczono na wysokim kopcu z kamieni, a z tyłu przymocowano do niej stelaż podtrzymujący aureolę nad głową z gwiazdami i lampkami elektrycznymi.

4. Krzyż

Adres:

ul. Świerszcza róg ul. Cienistej

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

drewno, beton, tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Drewniany krzyż ustawiono na wydzielonym ogrodzeniem terenie, w którego obrębie znajdują się znicze i żywe kwiaty. Trzon osadzono w betonowej bazie, a na skrzyżowaniu ramion umieszczono krucyfiks. Krzyż znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie willi „Jasny Dom”, która w 1945 r. przez kilka miesięcy była siedzibą Głównego Zarządu Informacji Wojska Polskiego. W piwnicach budynku znajdowały się wówczas cele więzienne, a na piętrach biura i pokoje przesłuchań.

5. Kapliczka

Adres:

ul. Jutrzenki
róg ul. Municypalnej

Czas powstania:

1957 r.

Materiał:

beton, cegła, stiuk, metal, szkło,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka z altanką z pełnym dwukierunkowym prześwitem, na cokole ustawionym na schodkowej bazie. W przeszklonej, łukowo sklepionej niszy znajduje się figurka Matki Bożej Niepokalanej. Poniżej, na wydzielonym polu gzymsu napis: „O Mario / Opiekui się nami” oraz data: „R 1957.” nad ozdobną girlandą roślinną (umieszczoną z czterech stron kapliczki). Całość zwieńczona dachem kopertowym ze stylizowanymi, dekoracyjnymi liśćmi w narożnikach i prostym krzyżem. Renowację figurki i remont kapliczki wykonano w 2015 r. z funduszy m.in. okolicznych mieszkańców.

Wola

Wola dopiero w 1916 r. znalazła się w obrębie Warszawy, ale obecnie to jedna z dynamiczniej rozwijających się dzielnic – nowe inwestycje, nowoczesne biurowce, powstająca II linia metra. Historia Woli to w dużej mierze historia Warszawy, ponieważ to tu wybierano królów polskich, powstawały wielkie zakłady przemysłowe, a także rozegrały się tragiczne walki podczas powstania warszawskiego.

Po raz pierwszy wieś Wola pojawia się w dokumencie z 1367 r. Jej nazwa związana była ze zwolnieniem jej mieszkańców od daniny na rzecz księcia Trojdena. Na początku XVI w. była już określana jako największa spośród podwarszawskich miejscowości. A zyskała jeszcze bardziej, gdy w 1575 r. na polu elekcyjnym, oznaczonym dziś pomnikiem *Electio Viritum* przy ul. Młynarskiej, zaczęto wybierać polskich królów.

Przez wieki przechodziły przez nią trakty handlowe, co sprzyjało rozwojowi, bo leżała na drodze prowadzącej z Warszawy do Poznania. Z racji położenia wielokrotnie strzegła dostępu do stolicy od strony zachodniej. Polscy żołnierze bronili miasta w czasie insurekcji kościuszkowskiej, powstania listopadowego czy w czasie II wojny światowej, czego świadkiem jest Reduta Wolska. To także jedno z wielu miejsc na Woli, gdzie upamiętniono ofiary tzw. rzezi Woli z początku powstania warszawskiego.

Na terenie dzielnicy znajduje się wiele miejsc związanych z walkami powstańczymi, na jej terenie istniało getto, ale także powstała tu Gazownia Warszawska i cmentarze (katolicki, ewangelickie, żydowski i muzułmański) założone w XVIII i XIX w. na Powązkach i uznane współcześnie za pomnik historii.

Wola szybko się zmienia, jednak nadal znajdziemy miejsca, które świadczą o jej ciekawej historii. Aby nie zniknęły, trzeba jednak o nie zadbać. Wspominamy o tym, pisząc o kapliczce naściennej przy ul. Wolskiej.

1. Figurka

Adres:

ul. Chłodna 21

Czas powstania:

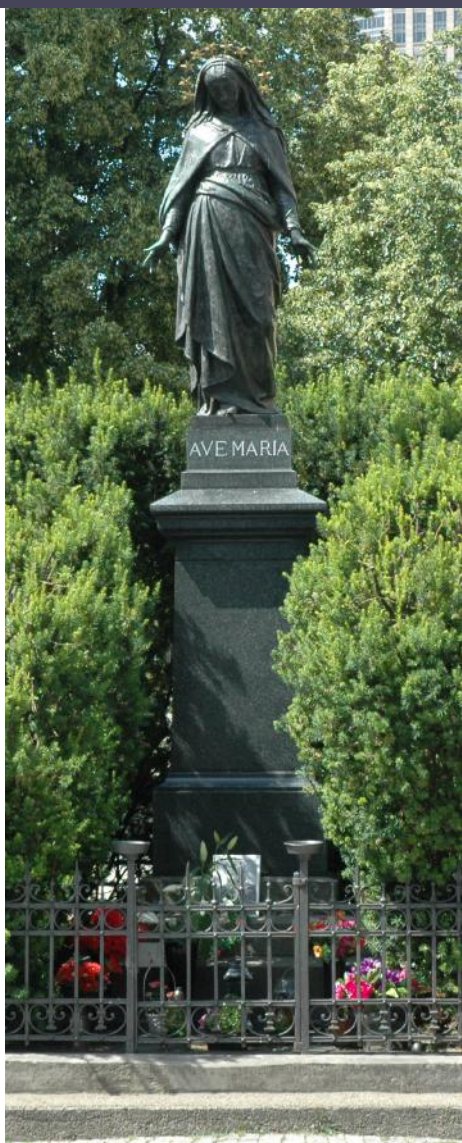
1898 r.

Materiał:

brąz, kamień, metal

Opis obiektu:

Figurka Matki Boskiej Łaskawej ustawiona przed fasadą neo-renesansowego kościoła pw. św. Karola Boromeusza z 1849 r., projektu Henryka Marconiego. Figura stoi na wysokim postumencie z napisem: „Ave Maria”, na niewielkim, ale wydzielonym ogrodzeniem terenie, wewnątrz którego rosną krzewy, składane są kwiaty i ustawiane znicze. Fundatorką figurki była Salomea Lentzka, właścicielka browaru przy ulicy Grzybowskiej, a autorem rzeźbiarz Andrzej Pruszyński. Odlew w brązie wykonano w firmie Braci Łopieńskich. W czasie II wojny światowej pod figurką modlono się, a na placu przed kościołem istniał tymczasowy cmentarz.

2. Kapliczka

Adres:

ul. Chmielna 122

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

metal, tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka skrzynkowa zawieszona na elewacji podwórkowej kamienicy. Czworokątna wnęka z przeszklonymi drzwiczkami i wąskimi okienkami po bokach zwieńczona jest dwuspadowym daszkiem z krzyżykiem oraz wyciętym w obudowie naczółka sercem gorejącym z krzyżem. Skrzynka na wsporniku, z widoczną od góry i z boku (włącznik światła) instalacją elektryczną oraz kamerą monitoringu. Wewnątrz obraz Serce Jezusa (Chrystus z gorejącym sercem) i sztuczne kwiaty. W kamienicy w dwudziestoleciu międzywojennym mieszkali Artur i Henryk Goldowie, kompozytorzy i muzycy, tu powstał przedwojenny szlager „Jesienne róże”.

3. Krzyż

Adres:

ul. Górczewska 32

Czas powstania:

lata 2012–2014

Materiał:

metal, kamień

Opis obiektu:

Krzyż stanowi część upamiętnienia ofiar tzw. rzezi Woli w pierwszych dniach sierpnia 1944 r. Wraz z tablicami zawierającymi nazwiska zidentyfikowanych ofiar egzekucji wyznacza miejsce kaźni kilku tysięcy mężczyzn, kobiet i dzieci z pobliskich domów. Pierwszy, drewniany krzyż ustawiono tu w 1945 r., obecny – w 2012 r. Postać Chrystusa na trzonie krzyża została przedstawiona w formie wypalonego, wyżarzonego śladu. To symbol spalenia ofiar po rozstrzelaniu. Rozbudowę pomnika (tablice z nazwiskami, ściana z reliefem za krzyżem) ukończono w 2014 r.

4. Kapliczka

Adres:

ul. Ciepła 3

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

cegła, beton, metal, szkło,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka skrzynkowa, przeszklona, przykryta daszkiem z krucyfiksem. Ustawiona na podwójnym cokole ze schodkami. Wewnątrz umieszczono figurkę Matki Bożej. Kapliczka stoi w centralnym punkcie podwórka na zadbanym zieleńcu z kwiatami. Dostęp do niej jest utrudniony ze względu na remont kamienicy, która wraz z kapliczką została wpisana do rejestru zabytków. W tym domu w 1893 r. urodził się Ignacy Skorupka, kapelan wojskowy poległy w bitwie pod Ossowem w 1920 r. w ramach Bitwy Warszawskiej, zwanej „Cudem nad Wisłą”. Natomiast w latach 1940–1942 kamienica znajdowała się w granicach getta.

5. Kapliczka

Adres:

ul. Żelazna 31

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

stiuk

Opis obiektu:

Kapliczka wnękowa w przejeździe bramnym kamienicy po prawej stronie składająca się z trzech części w wydzielonym polu. Najniżej znajduje się pulpit na znicze, wyżej w głębokiej niszy z pulpitem na dwóch wspornikach – namalowany wizerunek Matki Bożej z Dzieciątkiem z dekoracyjnym podłuchem (motyw kwiatów i winnej latorośli) z centralnie umieszczonym symbolem Trójcy Świętej (zasłoniętym częściowo przez reflektor) oraz figurkami i obrazkami wotywnymi. Nad wnęką wpisany w okrąg monogram IHS otoczony motywem stylizowanej winnej latorośli.

6. Krzyż

Adres:

ul. Wolska 140A

Czas powstania:

1949 r.

Materiał:

cegła, kamień, metal

Opis obiektu:

Krzyż z krucyfiksem ustawiony na cokole przypominającym ołtarz, postawiony na dwóch stopniach. Zawiera dwa napisy: „Jam jest / Zmartwychwstanie / i Żywot / Jan XI. 25” oraz poniżej: „5 VIII 1944 – 5 VIII 1949 / w piętą rocznicę -rzezi Woli-”. Upamiętnienie znajduje się przy kościele pw. św. Wawrzyńca, który był miejscem walki polskich żołnierzy broniących dostępu do Warszawy podczas oblężenia w 1794 r. oraz w 1831 r. (Reduta Wolska), gdy zginął tu generał Józef Sowiński, a także w czasie kampanii wrześniowej 1939 r. W sierpniu 1944 r. w przykościelnym ogrodzie zamordowano kilkaset osób.

7. Figurka

Adres:

ul. Nowolipki 18

Czas powstania:

1913 r.

Materiał:

kamień, metal

Opis obiektu:

Figurę Matki Bożej Różańcowej na wysokim postumencie ustawiono przed kościołem pw. św. Augustyna. Na cokole od frontu znajduje się tablica ujęta dwiema kolumnami i arkadą stylizowanymi na romańskie, z napisem: „Wszystka / jesteś piękna / przyjaciółko moja, / a nie masz w tobie / zmazy / (Ks. Pieśni IV.7)”. W podłuczcu arkady znajduje się monogram maryjny. Madonna stoi na bazie zdobionej delikatnym ornamentem roślinnym, a posąg zawiera z tyłu sygnaturę: „B.M. 1913.”. Zarówno kościół, jak i figurka są świadkami historii – przetrwały, w czasie gdy okoliczne budynki obróciły się w gruzy po wyburzeniu terenu getta.

8. Kapliczka

Adres:

ul. Wolska 67

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

kamień, metal

Opis obiektu:

Kapliczka naścienna w formie medalionu z płaskorzeźbą Matki Bożej z Dzieciątkiem osadzonego w płytkiej wnęcie elewacji kamienicy od strony ulicy. Widoczne są ślady polichromii oraz uszkodzone metalowe obramienie z promieniami i resztką instalacji oświetleniowej. Wizerunek znajduje się na poziomie pierwszego piętra na wydzielonym obszarze elewacji zakrytej w pozostałej części billboardem. O ochronę kapliczki walczą społecznicy, przypominając, że jest ona świadkiem historii. Kamienica, na której się znajduje, to jeden z nielicznych przedwojennych budynków po nieparzystej stronie ul. Wolskiej.

Żoliborz

Nazwa dzielnicy ma nieco romantyczne pochodzenie – od francuskiego Joli Bord (piękny brzeg), jak mówiono o malowniczo ułożonym nad Wisłą konwiktie pijarów w XVIII w. Współczesna dzielnica zajmuje rejon dawnej wsi Polków, zwanej później Faworami. To właśnie na tych terenach w 1834 r., w ramach represji władz carskich po powstaniu listopadowym, powstała Cytadela Warszawska. Piękną i zabytkową część Żoliborza stanowią okolice dzisiejszego pl. Wilsona. W latach 20. i 30. XX w. wytyczono tu nowe place i ulice. Wybudowano takie osiedla, jak Żoliborz Oficerski w tzw. stylu dworowym, Żoliborz Urzędniczy, a także domy projektu Kazimierza Tolłoczki dla Spółdzielni Mieszkaniowej Warszawskich Dziennikarzy. Po drugiej stronie pl. Wilsona, w okolicach ul. Słowackiego powstały domy Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej (WSM) zaprojektowane przez znanych architektów Barbarę i Stanisława Brukalskich.

W okresie międzywojennym wzniesiono też kościół pw. św. Stanisława Kostki, w którym od 1980 r. msze za Ojczyznę odprawiał ksiądz Jerzy Popiełuszko. Ksiądz został pochowany przy kościele, w miejscu otoczonym kamieniami na kształt różańca.

Na Żoliborzu jeszcze przed godziną „W” 1 sierpnia 1944 r. rozpoczęły się walki powstańców z patrolem niemieckim. Z II wojną światową związana jest też historia domu przy ul. Słowackiego 38/46, a właściwie jego mieszkańca – Bronisława Pietraszewicza, który 1 lutego 1944 r. dowodził akcją mającą na celu zlikwidowanie „kata Warszawy”, czyli dowódcy SS i policji dystryktu warszawskiego Generalnego Gubernatorstwa – Franza Kutschery, który wprowadził w Warszawie terror, łapanki i rozstrzeliwania uliczne. Akcję wykonano w samym sercu dzielnicy niemieckiej, u zbiegu Al. Ujazdowskich z ul. Piękną.

Wspominamy tę historię przy okazji opisywania figurki Matki Bożej z podwórka domu przy ul. Słowackiego.

1. Figurka

Adres:

ul. Słowackiego 38/46

Czas powstania:

1943 r.

Materiał:

kamień, metal

Opis obiektu:

Figurkę Matki Bożej depczącej głowę węża ustawiono na kamiennym postumencie, na trawniku podwórka. Do cokolu przytwierdzono ryngraf, a poniżej tabliczkę z napisem: „Pod Twoją Obronę / 15 VIII 1943 r.”. Na jednym z kamieni cokolu widać sygnaturę: „W. Niedzialek / Św. Wincetego 88”, to adres działającego od 1918 r. do dziś warsztatu kamieniarskiego przy głównej bramie cmentarza na Bródnie. Ponadto, w domu, przy którym stoi figurka, w latach 1928–1944 mieszkał Bronisław Pietraszewicz „Lot”, dowódca zamachu na Franza Kutscherę zwanego „katem Warszawy”, jednej ze słynniejszych akcji bojowych Armii Krajowej.

2. Figurka

Adres:

ul. Krasińskiego 20

Czas powstania:

lata 1940–1941

Materiał:

kamień, metal

Opis obiektu:

Figurę Chrystusa ustawiono na kolumnie z uszkodzoną głowicą w stylu korynckim, pod dwuspadowym daszkiem z krzyżem wspartym na spiralnych prętach. Za kolumną widać chaotycznie ułożone kamienie sugerujące zniszczoną budowlę. Budynek, na którego podwórku stoi figurka, powstał w 1931 r. według projektu modernistycznego architekta Józefa Szanajcy. Z czasów II wojny światowej zachowało się zdjęcie z odsłonięcia figurki. Ponadto w czasie powstania warszawskiego mieściło się tu dowództwo Harcerskiego Plutonu 227 AK Zgrupowania „Żyrafa”.

3. Kapliczka

Adres:

ul. Kątowa

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

cegła, kamień, metal,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Kapliczka słupowa z niewielką prostokątną wnęką na figurkę Matki Bożej, zwieńczona dwuspadowym daszkiem krytym dachówką. Zwężający się ku dołowi trzon stoi na kamiennej podstawie osadzonej w dużej płycie kamiennej. Całość otoczona jest prostym ogrodzeniem wypełnionym rozrastającymi się bluszczem i paprociami. Kapliczka zadbana i odnowiona, stoi na wewnętrznym podwórku i dostęp do niej jest utrudniony.

4. Figurka

Adres:

ul. Popieluszki
w parku Żołnierzy „Żywiciela”

Czas powstania:

brak danych

Materiał:

cegła, kamień, metal,
tworzywo sztuczne

Opis obiektu:

Figurkę Matki Bożej depczącej głowę węża ustawiono na cokole w formie kamiennego kopca, w pobliżu ulicy, na terenie parku. Nad głową Madonny znajduje się aureola z gwiazdami. Do figurki prowadzi z chodnika droga obsadzona kwiatami i wyłożona kamieniami polnymi podobnymi do tych, z których powstał cokół. Wokół podstawy figury znajduje się wieniec sztucznych kwiatów z wplecionymi różańcami, a u podnóża cokołu ułożono betonowe płyty jako podstawę pod znicze. Obok nich znajdują się skrzynki z rosnącymi kwiatami.